

Türkiye’de Caferi Topluluğun Konumu ve Değişim Dinamikleri Üzerine Değerlendirmeler

Ayşen Baylak Güngör

MADDE YAYIMLANDIKTAN

Caferi 44
030023

İnsan ve Toplum, c.7, sy.1, 2017 İstanbul, s. 69-88.

03644

02 Temmuz 2018

Öz: Türkiye’de Cafeiler veya Caferi topluluğu denildiğinde tam olarak kimlerin kastedildiği veya bu terimin nasıl bir kimlik belirteci olarak işlev gördüğü gerek akademik gerek genel kamuoyunun zihninde her zaman net olmamakla birlikte, itikadi veya fiiki bir mezheple eşlenen bu sıfatla tahayyül etmeye veya tanımlamaya çalıştığımız gruba dair homojenlikten bahsetmek mümkün görünmemektedir. İlk taslağın İLEM tarafından düzenlenen Türkiye’de Dini Grup ve Cemaatlerin Değişim ve Dönüşümü çalıştaylarından birinde şekillenen bu çalışmada, öncelikle Caferilerin Türkiye’nin dini, sosyal, siyasi, kültürel ve demografik haritasındaki konumları tayin edilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte çalışmada, Caferilerin bir grup kimliği olarak görünme, tanınma ve kabul sorunlarına, kamusal alanda var olma ve görünme biçimlerine değinilmektedir. Gerek Türkiye gerekse uluslararası bağlamda işleyen değişim dinamiklerinin grubun kolektif kimliğine ve bunun temsiline nasıl etki ettiğine yapılan vurgularla birlikte, tahayyül edilen grup kimliği açısından önem arz eden eylem ve söylem alanlarından biri olarak toplu yas (Muharrem/Aşura) merasimlerinin önemine işaret edilmekte ve Türkiye’deki sünni ve laik çoğunluğun kamusal nazarı karşısında sunulan grup dindarlığı ve kimliğinin nasıl değişip dönüştüğünün altı çizilerek çalışma sonlandırılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Şiilik, Caferiler, toplumsal değişim, kamusal takva, dini gruplar, cemaatler.

Abstract: In the minds of neither the academic nor the general public there is not really a clear idea of who are meant by Jafaris or the Jafari community in Turkey, and how this term functions as an identity signifier. It seems that we can not talk about a homogenous community regarding the group that we define or imagine through a religious-sectarian title. In this work, the first draft of which appeared in one of the workshops organized by İLEM on The Change and Transformation of Religious Groups and Communities in Turkey, initially the position of Jafaris /Shiites in the religious, social, political, cultural and demographic map of Turkey is attempted to be placed and defined. Plus, the study discusses the social recognition and acceptance issues of Jafaris as a group identity and their forms of existence and representation in the public realm. Beside the emphasis upon the impact of national and international dynamics of change over the collective identity, the significance of collective mourning rituals (Ashura commemorations) as a venue of discourse and practice for the imagined group identity, the study is completed underlining how public piety and identity is rearticulated and reappropriated vis a vis the public gaze of sunni and the secular majority in Turkey.

Keywords: Shia, Shiites in Turkey, social change, public piety, religious communities.

@ Doktor adayı, Boğaziçi Üniversitesi. aysenbaylak@yahoo.com.

25 Ocak 2014

- ۳
- Feyz-i Karami 060303
 - Tema 091262
 - Ahbariyye 010775
 - Ca'feriyye 030029

رسالة في الإجماع

نگاشته

علم الهدی محمد بن محسن فیض کاشانی

(در گذشته ۱۱۱۲ ه.ق)

به کوشش

منصور ابراهیمی

۱۸۱ - ۳۱۷

205428

ERU

HADDE YAYIMLANDIKTAN
ONRA GELEN DOKÜMAN

گنجینه بهارستان

مجموعه ۱۱ رساله در فقه و اصول

Ganjine-ye Baharestan

A Collection of 11 Treatises in
Religious Jurisprudence and It's Principles

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	205428
Tas. No:	080 GEN.B

به کوشش: حسنعلی علی اکبریان

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران ۱۳۸۱

25 Ocak 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

- İctihad 081224
- Örf 150167
- Şerh 030028

الأصالة والمعاصرة في نظرية أهل البيت (ع)

حجة الإسلام والمسلمين
السيد صدر الدين القبانجي
النجف الأشرف - العراق

تاريخ المسألة

لم تكن مسألة الأصالة والمعاصرة في الاجتهادات الفكرية والتشريعية في الإسلام مسألة حديثة الولادة بقطع النظر عن طبيعة العنوان والاصطلاح المتخذ للتعبير عنها. إننا قد نجد بعض إفرزاتها في زمن الرسول الأكرم وما بعده مباشرة حينما ظهرت العديد من الاجتهادات الشخصية ربما في مقابل حكم الرسول وقوله (ص)، ولم تلبس تلك الاجتهادات الشخصية ثوب الرأي الذاتي وإنما طُرحت على أساس الملائمة للواقع والانسجام معه وهذا هو ما يصطلح عليه اليوم بـ (العصرنة) أو (المعاصرة)، وقد سجل المؤرخون عشرات الموارد التي تم الخروج منها على الموقف الشرعي الذي جاء به القرآن أو السنة بذريعة الملائمة للواقع وغير ذلك. وقد جمع العلامة شرف الدين^١ مائة مورد لذلك في كتابه (النص والاجتهاد)^٢ فراجع.

إنّ هذا اللون من الاجتهادات في قرارات ذات طابع سياسي أو تشريعي في مقابل حكم القرآن أو نص الرسول الأكرم (ص) ربما لم تكن - في مظهرها كما قد فسرها بعض - على أساس التنكر للأصالة ورفض الشرع، وإنما طُرحت على أساس حقّ التعديل والتصرف بحكم الشرع تبعاً لظروف الواقع المعاصر، بمعنى تقديم عنصر «المعاصرة» على عنصر

أفاق الحضارة الإسلامية

تصدر عن معهد العلوم الإنسانية والدراسات الثقافية
عددان في السنة (نصف سنويّة)
العدد العاشر، السنة الخامسة، ١٥ رجب ١٤٢٣ هـ.
مهر ١٣٨١ هـ. ش / أيلول ٢٠٠٢ م

رقم المنشور القياسي الدولي ١٥٦٢ - ٦٨٢٢

⊠ المدير المسؤول: الدكتور مهدي گلشنی (رئيس معهد العلوم الإنسانية والدراسات الثقافية)

⊠ تحت اشراف هيئة استشارية

⊠ رئيس التحرير: الدكتور صادق آئينهوند

⊠ مدير التحرير: قيس آل قيس

⊠ مدير النشر: رحمت الله رحمت پور

⊠ المطبوع: ١٠٠٠ نسخة

⊠ المشرف الفني على الطباعة: سيد إبراهيم سيد علي

⊠ المطبعة: شركة طباعة فرشيوه

⊠ الثمن: ٣٥٠٠ ريال

⊠ الاشتراك السنوي: ٧٠٠٠ ريال

⊠ العنوان: الجمهورية الإسلامية الإيرانية

طهران، شارع كردستان، رقم ٦٤، الرقم البريدي ١٤٣٧٤

⊠ الهاتف: طهران ٨٠٥٣٩٣٤ و ٨٠٣٦٣٢٠ و ٨٠٤٦٨٩١٣ - الفاكس: طهران ٨٠٣٦٣١٧

Email afaq @ ihcs.ac.ir

Email Al Kaiss @ ihcs.ac.ir

205428

ERU

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

011652

- Amiri Baharestan
- İctihad 091224
- Ca'feriyye 030029
- Abdest 010084
- mes h 131082

رسالة

فی ذمّ المجتهدین

نگاشته

حسین بن عبدالصمد عاملی

(۹۸۴-۹۱۸ هـ)

به کوشش

حسنعلی علی اکبریان

۲۴۰-۲۱۷

03 subal 2014

گنجینه بهارستان

مجموعه ۱۱ رساله در فقه و اصول

Ganjine-ye Baharestan

A Collection of 11 Treatises in
Religious Jurisprudence and It's Principles

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	205428
Tas. No:	080 GEN.B

به کوشش: حسنعلی علی اکبریان

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران ۱۳۸۱

205433

گنجینه بهارستان

(مجموعه ۱۸ رساله در منطق، فلسفه، کلام و عرفان)

به کوشش علی اوجبی

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	205433
Tas. No:	080 GEN.B

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران ۱۳۷۹

۱۲

- Ca'feriyye 030029

- İmamîyye 091530

- İsnâa'îyye 5091863

پرسشها و پاسخهای

حکمی

نگاشته

ملا علی نوری

(درگذشته ۱۲۴۶ ه.ق)

به کوشش

حاضر ناجی اصفهانی

۳۲۵-۳۹۲

03 Sakat 2014

205428

ERU

۵

icma 091262
- Meshur 131139
- Caferiyev 030029

حجیه الشهرة

نگاشته

سید علی طباطبائی

(۱۲۳۱-۱۱۶۱ ه.ق)

به کوشش

محمد باقری

۲۹۱-۳۱۰

گنجینه بهارستان

مجموعه ۱۱ رساله در فقه و اصول

Ganjine-ye Baharestan

A Collection of 11 Treatises in
Religious Jurisprudence and It's Principles

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	205428
Tas. No:	080 GEN.B

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

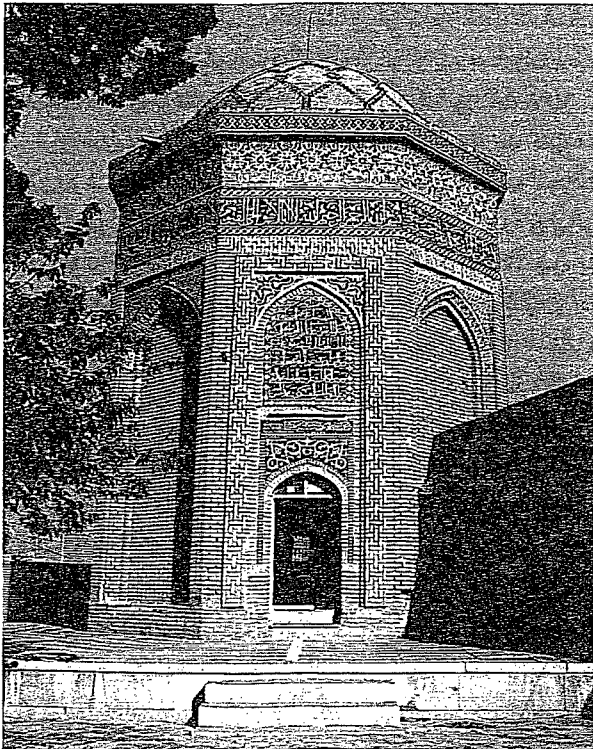
به کوشش: حسنعلی علی اکبریان

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران ۱۳۸۱

03 Sahel 2014

ساخته شده از آجرهای ۲۱×۲۱×۵ سانتی‌متر، با تزیینات کاشی‌کاری معرق و خامه‌کاشی است. اگرچه ظاهر و جزئیات معماری بنا شبیه مقبره چلی‌اوغلی (۵م) در سلطانیه است، که زمان برپایی آنها به یکدیگر بسیار نزدیک است، اما امامزاده جعفر نیز همچون نمونه‌های پیشین خود از تناسبات متعادل‌تری برخوردار است و تفاوت‌های جالب منطقه‌ای را نمایش می‌دهد (ویلیز، ۱۶۱؛ بلر، ۱۴؛ نیز نک: هنرفر، ۳۰۰؛ پوپ، «معماری اسلامی...»^۳، ۱۰۹۹؛ جاوری، ۲).

امامزاده جعفر اصفهان (رضانیا، ۱۶۰)

بنای امامزاده جعفر در گذشته میان صحن وسیع باغ مانندی محصور در خانه‌ها قرار داشته، اما به تدریج بخش اعظم آن را خانه‌های پیرامون اشغال کرده، و اکنون آن صحن به صورت خانه‌های مسکونی درآمده است. فضای ضلع شمالی آن طوری اشغال شده که نیمی از بنای بقعه درون یکی از خانه‌های مجاور قرار گرفته و دیوار جداکننده، به بدنه بنای امامزاده جعفر متصل شده است (نورصادقی، ۱۵۳؛ هنرفر، همانجا؛ بلر، ۱۵، تصویر ۱۸). به هنگام گودبرداری یکی از همین خانه‌ها به طور اتفاقی بخشی از پی جبهه شمالی آرامگاه نمایان، و مشخص شد که برای برپایی آن زیرسازی صورت نگرفته، و بنا بر روی آوار بناهای دوره‌های پیشین احداث شده است؛ همچنین پدیدار شدن چندین

زمان ساخت بنا را دوره سلجوقی و کاربری اولیه آن را آرامگاه می‌داند، که در دوره شاهرخ تیموری مرمت شده، و تغییر کاربری یافته است (ص ۱۶۱؛ نیز نک: عدل، ۱۸۰-۱۷۹). امامزاده محمد: در ضلع جنوب غربی بنای امامزاده جعفر، بقعه‌ای که آن را آرامگاه امامزاده محمد، از فرزندان امام موسی کاظم (ع) می‌دانند، قرار دارد. بنا از آجر ساخته شده و نقشه آن ۸ ضلعی، به مساحت ۷۵ م^۲ است. ورودی در سمت شرق بنا قرار دارد و آثاری از تزیینات گچ‌بری و نقاشی بر ۳ قاب مستطیل شکل بر بالای ورودی بنا باقی است. نمای داخلی گچ اندود، و بدنه ۸ ضلعی آن در یخش پایه گنبد تبدیل به ۱۶ ضلعی شده، و گنبد بر روی آنها شکل گرفته است. اعتماد السلطنه در زمان بازدید خود به گور گچ‌اندودی اشاره می‌کند که صندوق مربع مستطیل چوبی و بدون سقفی بر روی آن قرار گرفته بود (۲۷۸/۳). اکنون به جای آن ضریح فلزی به گرد مزار قرار دارد. در سالهای اخیر نمای خارجی بنا با آجر بازسازی شده است. بنا فاقد کتیبه زمان احداث و مرمت است (امامزاده، بشه؛ تحقیقات).

مآخذ: اعتماد السلطنه، محمدحسن، مطلع الشمس، تهران، ۱۳۵۵ش؛ امامزاده سید جعفر دامغان، راهنمای بازدید از استان سمنان، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان سمنان؛ «برنامه پیشنهادی تعمیرات در سال ۱۳۵۷ش امامزاده جعفر»، ایکوداک^۱ (ملا)؛ پیرنیا، محمدکریم، «گنبد در معماری ایران»، اثر، تهران، ۱۳۵۰ش، شه ۲۰؛ خانیکف، ن. و. سفرنامه، ترجمه اقدس یضایی و ابوالقاسم بی‌گناه، مشهد، ۱۳۷۵ش؛ شیخ الحکامی، عمادالدین، «وقفنامه کهن امامزاده جعفر دامغان»، میراث جاویدان، تهران، ۱۳۷۳ش، س ۲، شه ۵؛ طاهریا، محمدعلی، دامغان شش هزار ساله، دامغان، ۱۳۴۷ش؛ کشاورز دامغانی، علی اصغر، صدررواز، تهران، ۱۳۵۲ش؛ مشکوٰتی، نصرت الله، غیرست بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران، تهران، ۱۳۴۹ش؛ نقشه بنای امامزاده جعفر، آرشیوسازمان میراث فرهنگی دامغان؛ تحقیقات میدانی مؤلف؛ نیز:

Adle, Ch., «Note sur le Qabr-i Šāhruh de Damghan», *Le Monde Iranien et l'Islam*, Paris, 1974, vol. II; Baer, A., «Ornament and Pattern, V,1(ii): Islamic Lands: Motifs and Their Transformation», *The Dictionary of Art*, London, 1998, vol. XXIII; Etinghausen, R., «Ceramic Art in Islamic Times», *A Survey of Persian Art*, Tehran, 1977, vol. IV; Golombek, L. and D. Wilber, *The Timurid Architecture of Iran and Turan*, Princeton/ New Jersey, 1988; Hillenbrand, R., «Mosques and Mausolea in Khurāsān and Central Iran», *Iran*, 1971, vol. IX; *Ichodoc*, www.ichodoc.ir/scripts/www i 32. exe; Watson, O., *Persian Lustre Ware*, London, 1985; Wilber, D. N., *The Architecture of Islamic Iran (The Ilkhānid Period)*, Princeton/New Jersey, 1955. مریم همایونی افشار

جعفر، امامزاده، یا بقعه جعفریه، از بناهای نادر دوره مغولی در اصفهان، و آرامگاه جعفرین مرتضی، از مشاهیر سده ۸ ق/۱۴م. این بنا در محله میدان کهنه در حاشیه خیابان هاتف واقع است. بنا از گونه آرامگاههای برجی شکل است که ساخت آنها از سده ۵ ق/۱۷م آغاز شده، و تا سده ۸ ق/۱۴م و حتی پس از آن در مناطق مرکزی ایران و آذربایجان ادامه داشته است (نک: پوپ، «معماری ایران»، ۹۵؛ گذار، ۳۶(۱)II).

نقشه بنا ۸ ضلعی گنبددار، به ارتفاع ۱۱ و قطر ۷ متر،

1. *Ichodoc*. 2. *Persian...* 3. «Islamic...»

-
- 1 AHMET NİYAZOV, Caferi fikhında boşama yetkisi, Selçuk Üniversitesi, Doktora, 2006
-
- 2 ALİ ALBAYRAK, Caferilerde dini ve sosyal hayat (Ankara Keçiören örneği), Ankara Üniversitesi, Doktora, 2006
-
- 3 VUSALE GULİYEVA, Caferî fikhında nikâh hukuku, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013
-
- 4 YAVUZ YILDIZ, Gebze Caferi toplumunun sosyo-kültürel yapısı (İnanç ve değerler bağlamında alan araştırması), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
-
- 5 FİLİZ DEMİRCİ, Caferilerin dini örf ve adetleri Iğdır örneği, Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2006
-
- 6 GAFGAZ ABDURRAHMANOV, Tûsî ve Serahsî'nin Mebhut'ları örneğinde Ca'ferî ve Hanefî Mezheplerine Göre Selem akdi, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012
-
- 7 HAMİDULLAH QEYAM, Hanefî ve Ca'ferî mezhepleriyle mukayeseli olarak Afgan Hukukunda evliliğin sona ermesi, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
-
- 8 NİZAMETTİN ERGÜVEN, Ehl-i Sünnet usulundeki kıyasla Şii Caferiler'deki aklın mukayesesi, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2004

ADDE YAYIMLANDIKTAN
KURANA GELEN DOKÜMAN

28 Aralık 2014

030029 CA'FERİYYE
ABDULNASIR HAKİMİ, *Caferi fıkhı ile
mukayeseli olarak Afgan Ceza Hukukunda
cezai mesuliyet*, Selçuk Üniversitesi, Yüksek
Lisans, 2011

030029 CA'FERİYYE
ABDÜLKADİR YELER, *Türk toplumunda caferiler
(İstanbul Halkalı örneği)*, Marmara
Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2006

205428

۲

- Har el-Amali 081462
- icma 091262
- Ahbariyge 010775
- Caferiyge 080009

نزهة الاسماع
فی حکم الإجماع

نگاشته
شیخ حرّ عاملی
(۱۱۰۴-۱۰۳۳ ه.ق)

به کوشش
علی اسدی و محمد ربّانی
۲۱۹-۲۹۰

03 subal 2014

گنجینه بهارستان
مجموعه ۱۱ رساله در فقه و اصول

Ganjine-ye Baharestan
A Collection of 11 Treatises in
Religious Jurisprudence and It's Principles

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	205428
Tas. No:	080 GEN.B

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

به کوشش: حسنعلی علی اکبریان
کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
تهران ۱۳۸۱

ERİYYE
Vekayi'Name-i Nadir Şah Der-Mezahib-i Şi'iyye-i Ca'feriyye. ÖZER, Alaettin. Bil. Uz. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1990. 111s. Danışman: Prof.Dr.Mehmet Saray.

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

CAFERİYYE 92-933662
Shāhrūdī, Jawād al-Sayyid Husayn al-Husaynī 'Alī 'Alī.
Muhādarāt fī fiqh al-Ja'farī, al-makāsib al-muharramah / caqrīran li-abhāth ... Abū al-Qāsim al-Khūfī ; bi-qalam 'Alī al-Husaynī al-Shāhrūdī. -- al-Ṭab'ah 1. -- Qum : Dār al-Kitāb al-Islāmī, 1408-1409. [1987 or 1988-1988 or 1989] 2 v. ; 25 cm.
Ara-01
In Arabic; romanized record.
Includes bibliographical references.
6000.00IR (\$47.61 U.S.) (per set)
For requesting libraries only.
(On the Islamic laws of trade; Shī'ah interpretation)

16 SUBAT 1994

21 MAYIS 1994

CAFERİYYE
Abū Zahrah, Muḥammad.
(al-Mīrāth 'inda al-Ja'farīyah)
al-Mīrāth 'inda al-Ja'farīyah ; ma'a tarjamat al-Sayyid al-Imām Abū 'Abd Allāh Ja'far al-Šādiq / ta'rif Muḥammad Abū Zahrah. -- Beirut : Dār al-Rā'id al-'Arabī, [1970] 149 p. ; 24 cm.
Arabic
Law 70-962412 neb 3-26218
DLC CLU CHC CQY CU ICU IaU MB MH MH-L MiU NIC NN NNC OrPS TU T&U UU VIU WaU
Abū Zahrah, Muḥammad.
(Muhādarāt fī al-mīrāth 'inda al-Ja'farīyah)
Muhādarāt fī al-mīrāth 'inda al-Ja'farīyah, alqānā Muḥammad Abū Zahrah 'alā ṭalabat Qiam al-Dirāsāt al-Qānūniyah, 1955. -- Cairo: Jāmi'at al-Duwal al-'Arabīyah, Ma'had al-Dirāsāt al-'Arabīyah, 1955. 143 p. ; 24 cm.
Arabic
Law ncb 3-26213
NE65-1222
DLC IaU MH-L MiU NNC ViU

Caferiyye ve Kolları

27 AGUSTOS 1997

H. Atay, e. Sonnet ve Şiir, 91-97

CAFERİYYE
3618. Šāh, Nāšir-ad-Dīn: Al- 'Aqā'id aš-šī'iya : ta'rif bi'l-firaq aš-šī'iya wa-naqdihā: al-ḡa'fariya, al-ismā'īliya, an-nu-šairiya, ad-durziya, al-bābiya, al-bahā'iya, āra' al-Humainī wa-ḡulāt aš-šī'a / Nāšir-ad-Dīn Šāh. -- Ṭab'a 1. -- [S.l.], 1987 = 1407. -- 178 S.
Inhaltsangabe: Geschichte und Glaubensüberzeugungen der verschiedenen schiitischen Sekten. -- Arab. -- In arab. Schrift
ISBN 977-1431-06-4 28 A 4007

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN 12 OCAK 1994

12 OCAK 1994

030023 CAFERİYYE
Hillī, 'Abd al-Karīm Riḡā.
(Aḥkām al-Ja'farīyah fī al-aḥwāl al-shakḥāfiyah)
الأحكام الجعفرية في الأحوال الشخصية / تأليف عبد الكريم الحلبي - طبعة جديدة - بيروت، لبنان : دار الرقي : المؤسسة اللبنانية العربية، 1985. 227 p. ; 21 cm. \$5.00(U.S.)
(1. Persons (Islamic law) 2. Shiites)
I&S-Islamic Law.

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

1651 "معماي حیات قابل حل نیست مگر اینکه ابدیت در مقابل آن باشد." کیهان (۳ آبان ۱۳۶۳) : ص ۳-۱۴ کیهان فرهنگی ش ۷ (مهر ۱۳۶۳) : گفتگو با علامه استاد محمد تقی جعفری پیرامون زندگی، تحقیقات و تالیفات ایشان. CAFERİYYE

+ Caferiyye

Makdisi, el-Bed 5/132

FKH'dan var.

CAFERİYYE 84-962275
Ni'mah, 'Abd Allāh.
(Dalīl al-qadā, al-Ja'farī)
دلیل القضاء الجعفری / تأليف عبد الله نعمه - بيروت : دار الفكر اللبناني، 1982. 349 p. ; 25 cm. \$12.00 (U.S.)
On laws and regulations applied to Shiites in Lebanon concerning personal status.
I&S-Islam.

CAFERİYYE 06830 84
HASANI (Hāsim Ma'rūf al-).
تاریخ الفقه الجعفري، عرض ودراسة. قدم له... محمد جواد الحسنی (هاشم معروف).
- [Beyrouth,] Dār an-nāṣir li-ḡāni'iyin, s.d. - معنیه.
In-8° (24 cm), 259 p., covr.ill. [Acq. 2081-63] [9° Z. 36942 (2)
(Ta'riḥ al-fiqh al-ḡa'farī. Préface par Muḥammad Ḡawād Maḡniyya.- Silsilat al-taqāfa al-Islāmiyya.)
Fiqh. Ecole chiite. Origines-8e s.
1 MAYIS 1985
54 HASANĪ (Hāsim Ma'rūf al-)
هاشم معروف الحسنی . تاریخ الفقه الجعفري عرض ودراسة . قدم له الاستاذ محمد جواد مغنية . بيروت . دار النشر للجامعين 201 p., in-8°.S.d. (سلسلة الثقافة الاسلامية)
"Ta'riḥ al-fiqh al-ḡa'farī", étude de fiqh chiite. Préface par Muḥammad Ḡawād Maḡniyyah. (Silsilat al-taqāfat al-Islāmiyya). En arabe.
MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

CAFERİYYE
922.9762
M.H.A
M-el-Emin, "Ayanus-Sia," I, 21, 39, 106ud

CAFERİ MEZHEBİ

File k

- Gelisimi

- elastikiyeti

السام الصادق

ابراهيم

٥٤ - ٥٥

956

ب - ديوان ابى المحاسن الكربلائي :

مط . الباقى - النجف ١٩٦٢ ، ١٦ + ٩٥ ص .
اعتمد على نسخة بخط الشاعر ، ترجم له في المقدمة في
ست عشرة صفحة ، وفي الديوان ثلاثة آلاف وبثمانية وتسعة
ايات منها خمس اراجيز ووسالة شعرية وتشطيران وتخميسان ،
وكانت الهوامش لشرح الالفاظ والتعريف بالاعلام .
الشاعر : محمد حسن بن حمادي بن محسن ، آل قاطع
الجناحي من آل علي ، الملقب بابى المحاسن ، ولد في كربلاء
١٢٩٢ هـ وبها نشأ ودرس على علمائها ، يمتاز بالدكاء المفرط ،
كان احد ابطل ثورة العراق ١٩٢٠ ، عين وزيرا للمعارف بوزارة
جعفر العسكري ١٩٢٢ ، مات بالسكتة القلبية ١٢٤٤ هـ في
جنازة (قرية في محافظة بابل) ودفن في الصحن الجديري
بالنجف .

193 OK 2004

Caferilik

Caferiyye

Malati, et-Tenbih. s-145-146

29747

MAL.T

Caferiyye

عبدالكريم الخلي

- الاحكام الجعفرية في الاعمال الشخصية

DIA Ktp. 03 EKIM 1996

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

14 ARALIK 1991

88-962773

Hasani, Hâshim Ma'rûf.
(Târikh al-fiqh al-Ja'farî)
تاريخ الفقه الجعفرى : عرض ودراسة /
هاشم معروف الحسنى ؛ قدم له محمد
جواد مغنية . - بيروت ، لبنان :
دار المعارف للطبوعات ، 1987 .
319 p. ; 25 cm.
Title page partially vocalized.
Bibliography: p. 313-315.
EE10.00
Islamic Law--Shiites.
I&S-Islamic Law.

CAFERİYYE

- CIA
CAFERİYYE

23 HAZİRAN 1992

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

157 TABĀTABĀ'Ī, Hossein Modarressi. An introduction to Shi'ī law: a bibliographical study. London: IHaca Press, 1984. 258pp.

- CIA
CAFERİYYE
(PKH)

CAFERİ MEZHEBİ

TFJ
Fik.

297-29
ACC-E

M. Ab. Āl- Cafer. Err. Tadawur sh: 221

14528. a. 106 Muhammad
ABU ZAHRAH (Muhammad) Ebu Zehre
اصول الفقه الجعفرى Caferiyye
Usūl al-fikh al-ja'farī. [Lectures on Ithna-'asharī Shi'ī law.] Isna'ashariyye
pp. 176.
Jāmi'at al-Duwal al-'Arabiyyah: Cairo, 1956.

- الإمامة عند الجعفرية في ضوء السنة
علي أحمد السالوس.. الكويت: مكتبة ابن تيمية، ١٤٠١ هـ،
ص ٥٩
- Imamet
- Caferiyye

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

İnanç esasları açısından Türkiye'de Ca'ferilik. ÜZÜM, İlyas. Doktora. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993. 398 s., 276 ref. Danışman: Prof. Dr. M. Saim Yeprem. Dili: Tr.

23 MAYIS 1998

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

1094 إسماعيل ، سعيد
حقيقة الخلاف بين علماء الشيعة وجمهور
علماء المسلمين / اعداد سعيد اسماعيل . - ط ٤ -
الرياض : الندوة العالمية للشباب الاسلامي ،
١٤٠٩ هـ / ١٩٨٩ م .
Ehl-i
Sunnat
Caferiyye

٤١ ص ٢١٤ سم
١. الاسلام - دفع مطاعن ٢. اهل السنة

15 OCAK
MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKUMAN

٣. الشيعة ٤. الجعفرية (فرقة شيعية). أ. العنوان

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

1469. Muḥaqqiq al-Hillī al-Auwal, Nağm-ad-Dīn Ğa'far
Ibn-al-Ḥasan al-Šarāfi' al-islām fi 'l-fiqh al-islāmī al-Ğa'farī
/ ašrafa Muḥammad Ğawād Muğniya. - Bairūt : Manšūrāt Dār
Maktabat al-Hayāt
In arab. Schr., arab. 35 B 476
1/2. ([circa 1963]). - 270, 316 S.
Enth.: Muğallad 1 u. 2 35 B 476-1/2

15 OCAK 1995

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

CAFERİYYE

DAHABİ (Muḥammad Ḥusayn ad-). - (محمد حسين).
- الأحوال الشخصية بين مذهب أهل السنة ومذهب الجعفرية
تأليف... محمد حسين الذهبي...
- Bağdad, Şarikat
at-ṭab' wa-n-naşr al-ahlīya, 1375/1958. - 8° (24cm), 416p.,
errata [Sch. int. 6255-64]. 1 [3e ed. g. 1702
(Aḥwāl al-] ad-Ḥabā'īya bayna madhab ahl as-sunna wa-madhāb
al-Ğa'farīya. - Ğami'at Bağdad. Kulliyat al-Ḥuqūq.)
Chiites. - Sunnites.

15 OCAK 1995

030029 CA'FERİYYE
ARA YI 475 MUĞNİY A.
54 (Muḥammad Ğawād) (محمد جواد)
نقد الإمام جعفر الصادق. عرض واستدلال. تأليف محمد جواد
مغنية.
- Beyrouth, Dār al-ʿilm li al-mašayḥīn, 1965. 6 t. en 3 vol
in 4°.
(Fiqh al-Imām Ğa'far al-Sādiq.)
Fiqh. Šī'a.
A. 90827
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN 1995

SĀDIQ ('Abū 'Abd 'Allāh ʿ. - (عبد الله)
Ca'fer as-Sādik
Caferiyye
≈ JA'FAR al-SĀDIQ (Abū 'Abdallāh). - II. Arabische Alchemisten. II. Ğa'far al-Sādiq, der sechste Imām, von Julius Ruska, mit einer Nachbildung der Handschrift Gotha A (292 (Halle 338) in Manuldruck [- Buch des Sonderschreibens Ğa'far al-Sādiqs über die Wissenschaft der Kunst und der edlen Stein Übersetzung... -
- Heidelberg, C. Winter, 1924. In-8°, 128 p., 21 ff. [Ech Int 7357]. III d. IV b.
*Kitāb Rişālat Ğa'far al-Sādiq... [9° Z 26208 (10)
(Heidelberg) Alten der Vor- Porzellan-Stiftung 10)

al-KHURĀSĀNĪ (Muḥammad Kāzim)
al-ŠĪRĀZĪ (Muḥammad al-Mahdī al-Ḥusainī)

العصم الى كفاية
الأصل

al-Wuṣūl ila kifāyat al-usūl. [A commentary
on Muḥammad Kāzim al-Khurāsānī's al-Kifāyah
fi usūl al-fikh, a treatise on the
principles of Islamic law according to the
Ja'farī school.]
5 pts.
Maṭba'at al-Ādāb: Najaf, c. 1965. 8°.

Caferiyye

- اثر الشيعة الجعفرية في تطوير الحركة الفكرية ببغداد
ومنهم فيلسوف العرب الكندي :
عبدالواحد الانصاري .
بغداد ، مط الرابطة ، ١٩٦٢ م
١٢٦ ص .

CAFERİ MEZHEBİ

Rkkh

- Usulü setaynakları

الدعائم الصادق

ابو زهرة

٢٦٦ - ٢٦٧

956

54 SĀDIQ (Ğa'far ibn Muḥammad al-) Ca'fer as-Sādik
Caferiyye
الحكم الجعفرية للإمام الصادق جعفر بن محمد . جمع و تحقيق
و تقديم عارف تاجر .
بيروت . الطبعة الكاثوليكية . 1107 . (1957) . in-8° . 78 p.
(نصوص و دروس - ٥)
"al-Hikma al-Ğa'farīya". par 'Lūmān Ğa'far. Edition
et présentation par 'Arif Tasir. (Collection : "Musūṣ
wa durūs", n° 5). In arabie.
15 OCAK 1995
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

0159 García Cruz, José Fernando
Un análisis del derecho islámico : la Escuela
Duodecimana o "Ya'farī" : historia del
pensamiento y la doctrina jurídica y teoría general
de la ley islámica / José Fernando García Cruz. -
Cáceres : Universidad de Extremadura, Servicio
de Publicaciones, 2004. - 345 p. ; 24 cm
Bibliografía
ISBN 84-7723-551-1
1. Fiqh Ğa'farī 2. Šī'a - Doctrinas I. Título.
348.97
ICMA 4-47940 R. 49014

Caferiyye

27 AGUSTUS 1991
madde: Caferiyye
A. Br. : c. 3 , s. 237
B. L. : c. , s. İmamıyye
F. A. : c. , s.
M. L. : c. , s. İmamıyye
T. A. : cIX , s. 18-132
Tenzit raisından bakiacak.

ŞADIQ (Ga'far ibn Muḥammad al-)

Ca'fer as-Sadiq
Ca'fer 1012 62

Ca'far as-ŞADIQ

الحكم الجنفرية للامام الصادق جعفر بن محمد . جمع وتحقيق وتقديم
عارف تامر .

-Beyrouth, Impr.catholique, 1957.- In-8°, 80p. [Acq.2335-60]

- Iif -

1 [es 0°c 1350 (5)

(Hikam [al-] al-ḡa'farīy. Ed. par 'Arif Tāmīr.- Muṣṣaf wa-
durus.2.)

5 OCAK 1995
MADE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

35 A 4632

5457. Badrān, Badrān Abu'l-'Ainain: Al- Mirāt al-muqāran
baina 'l-madāhib as-sunniya wa'l-madhab al-Ga'farī wa'l-
qānūn / ta'lif Badrān Abu'l-'Ainain Badrān. - Miṣr: Dār al-
Ma'ārif, 1971. - 387 S. - (Al-Maktaba al-qānūniya)
In arab. Schrift, arab.

07 HAZIRAN 1996

MADE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

IVIII

SONRA GELEN DOKÜMAN

- CAFCRIYYE
- CEZA

3700179

ḤASANĪ (Ḥasim Ma'rūf al-). الحسنى (هاشم معروف)

المسؤولية الجزائية في الفقه الجعفري / تأليف
هاشم معروف. - [بيروت]: [د.ن.], [1975]

[بيروت]: المطبعة الحديثة. - .347p. ; 25cm.

[4° F. II084

"Mas'ūliya (Al-) al-ḡazā'iya fī al-fiqh al-ḡa'farī"

. - Nom de l'imprim. pris à la couv. -1975, d'a-
près le catalogue de Byblos. - Acq.6502-75. -Br.

Droit criminel. Droit
musulman. Etude comparée.

فقه شیعه از ایشان بیش از سایر امامان نقل شده است، فقه شیعه را فقه جعفری و مذهب امامیه را مذهب جعفری نامیده‌اند (برای نمونه ← دلائل الامامة، ص ۲۴۷؛ ابن عطیة، ص ۶۳؛ مجلسی، ج ۴۷، ص ۹؛ کاشف الغطاء، ص ۱۰۰-۱۰۴؛ د.د. ترک، ذیل ماده؛ <دائرة المعارف دین>، ج ۱۳، ص ۲۶۲). این عنوان در دوران حیات امام جعفر صادق علیه السلام نیز به کار می‌رفته است، چنان که فردی به امام خبر داد که شیعیان را جعفریه می‌نامند و حضرت یادآوری کردند که تنها معدودی از پیروان من استحقاق این انتساب را دارند (کلینی، ج ۲، ص ۷۷؛ کشی، ص ۲۵۵؛ مجلسی، ج ۶۵، ص ۱۶۶؛ نیز ← کلینی، ج ۲، ص ۶۳۶؛ ابن بابویه، ص ۱۴۰، ج ۱، ص ۲۵۱؛ حرّ عاملی، ج ۸، ص ۴۳۰؛ مجلسی، ج ۴۷، ص ۳۹۳). بر این اساس، بسیاری از کتابهای فقهی یا اصولی یا کلامی، که در معرفی یا اثبات عقاید این مذهب نوشته شده است، نام جعفریه را در عنوان خود دارد (برای نمونه ← آقابزرگ طهرانی، ج ۱، ص ۱۱۹، ۲۷۶، ج ۲، ص ۱۷۹-۱۸۰، ۱۸۶، ۲۴۴؛ اسماعیل بغدادی، ج ۱، ص ۲۵۶؛ محمدهادی امینی، ص ۱۶۳، ۲۸۴، ۳۰۵، ۳۱۴).

گروهی از غالیان، به پیروی از عبدالرحمان بن محمد، از متکلمان شیعه، معتقد به غیبت و رجعت امام صادق علیه السلام شده و شهادت آن حضرت را انکار کرده‌اند. این گروه در تاریخ به جعفریه واقفه معروف‌اند (← ابوحاتم رازی، قسم ۳، ص ۲۸۹-۲۹۰؛ ابن ندیم، ص ۲۴۷؛ شهرستانی، ج ۱، ص ۲۷۱-۲۷۳). عبدالحسین امینی، صاحب الغدير، غالیانی چون مُعْرِضِین سعید و بیان بن سَمعان را نیز جعفریه نامیده است (← ج ۲، ص ۲۱۱ و پانویس ۱). عنوان جعفریه بر پیروان جعفر بن حَرَب همدانی (متوفی ۲۳۶) و جعفر بن مُبَشَّر قَفَّی (متوفی ۲۳۴) نیز اطلاق شده است (برای نمونه ← عبدالقاهر بن طاهر بغدادی، ص ۱۶۷؛ عضدالدین ایچی، ص ۴۱۶؛ برای آگاهی از آرای آن دو ← جعفر بن حَرَب*؛ جعفر بن مبشر*).

برخی ملل و نَحْل نویسان (برای نمونه ← اشعری، ص ۱۰۱؛ فخر رازی، ص ۶۸ و اقبال آشتیانی، ص ۱۶۳)، معتقدان به امامت جعفر کَذَّاب (متوفی ۲۷۱)، برادر امام حسن عسکری علیه السلام، را جعفریه نامیده‌اند (نیز ← ابن بابویه، ص ۱۳۶۳، ص ۵۵؛ ابن قیبه رازی، ص ۱۹۸؛ فخر رازی، ص ۶۸ و پانویس ۲؛ مدرسی طباطبائی، ص ۱۱۵ و پانویس ۱۶۳؛ برای آرا و فرقه‌های ذیل آن ← جعفر بن علی*).

همچنین شاخه‌ای از بُهْرَة داوودیه، از اسماعیلیان که به مذهب اهل سنت روی آوردند، جعفریه نامیده شده‌اند. این شاخه منسوب است به فردی به نام جعفر از مردم شیراز

در عین حال، از نقد اظهارات و آرای مولوی غفلت نورزیده است (نصری، ص ۷۷-۷۹). اما اثر دوم، که جعفری پس از شرح مثنوی بدان پرداخت، قرار بود در مجموعه‌های ۳۵ جلدی تدوین یابد (شریعی خرد، دیباچه رشاد، ص ح) ولی فقط تا مجلد ۲۷ (تا خطبه ۱۸۵) منتشر شد (۱۳۷۸ ش). وی در مقدمه یک جلدی کتاب، پس از بحثی تفصیلی در باره رسالت انسانی و ویژگیهای آن، به این موضوع پرداخته که امام علی علیه السلام نماینده کامل رسالت‌های کلی انسانی است و سخنان او «به جهت وابستگی تمام به قرآن... عالی‌ترین مفسر قرآن و روشن‌گر واقعیات انسان و جهان است» (۱۳۵۷، ج ۱، ص ۳۰۴). در واقع، جعفری از این منظر که نهج البلاغه معرف جنبه‌های گوناگون رسالت انسانی است، به تفسیر این کتاب پرداخته است. مجموعه‌ای از مصاحبه‌ها (تکاپوی اندیشه‌ها، تهران ۱۳۷۳ ش، ج ۲) و مقاله‌ها و سخنرانیها (پیام خرد، تهران ۱۳۷۷ ش) نیز از جعفری به چاپ رسیده است. علاوه بر بُعد علمی، حسن سلوک و مکارم اخلاقی وی نیز سبب شده است که آثاری در باره شخصیت او منتشر شود (برای نمونه ← غیاثی کرمانی، ۱۳۸۰ ش).

منابع: محمدتقی جعفری، آفاق مرزبانی: گفت و گوهایی با علامه محمدتقی جعفری، [گفتگو از] عبدالله نصری، تهران ۱۳۸۰ ش؛ همو، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، تهران ۱۳۵۷-۱۳۷۸ ش؛ چراغ فروزان: استاد علامه آیت‌الله محمدتقی جعفری تبریزی، تهران: وزارت اطلاعات، مرکز بررسی اسناد تاریخی، ۱۳۷۷ ش؛ محمدرضا حکیمی، «سیمای جامعیت»، در شریعی خرد: یادنگار کنگره‌ی نکوداشت منزلت علمی استاد علامه محمدتقی جعفری، زیر نظر علی اکبر رشاد، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۷۶ ش؛ محمدرضا غیاثی کرمانی، ابن سینای زمان: علامه جعفری، زندگی‌نامه و خاطرات، قم ۱۳۸۰ ش؛ عبدالرحیم گواهی، «جهانی که بنشسته در گوشه‌ی»، در شریعی خرد، همان؛ عبدالله نصری، تکاپوگر اندیشه‌ها: زندگی، آثار و اندیشه‌های استاد محمدتقی جعفری، تهران ۱۳۷۶ ش.

/ غلامرضا جلالی /

جعفری قزوینی ← آصف‌خان قزوینی

جعفریه، نام مشترک چند فرقه اسلامی. مهم‌ترین کاربرد این واژه، اطلاق آن بر پیروانی از امام جعفر صادق علیه السلام است که پس از حضرت، به فرزندش، امام موسی کاظم، تا امام دوازدهم، حضرت مهدی، علیهم السلام گرویدند. این معنای جعفریه بر مذهب امامیه اثنا عشریه منطبق است. چون بسیاری از احادیث فقهی شیعه از آن حضرت روایت شده و مستندات

۱۳۷۱ ش / ۱۹۹۲ به تحریک جعفریه پاکستان (نهضت جعفری پاکستان) تغییر یافت. در دی ۱۳۸۰ / ژانویه ۲۰۰۲ دولت پرویز مشرف فعالیت چند گروه مذهبی، از جمله نهضت جعفریه، را ممنوع کرد؛ از این رو، نام گروه به تحریک اسلامی (نهضت اسلامی) تغییر یافت.

در دوران مبارزات استقلال طلبانه مسلمانان شبه قاره هند، که به تأسیس پاکستان در ۲۳ مرداد ۱۳۲۶ / ۱۴ اوت ۱۹۴۷ انجامید، شیعیان نیز بسیار فعال بودند (جوادی، ص ۲۴). شیعیان که انتظار داشتند در کشور جدید، حقوق مذهبی و سیاسی برابر با دیگران داشته باشند، از نخستین سالهای تأسیس پاکستان - که برای تعیین ساختار سیاسی و نظام حقوقی آن بحثهایی آغاز شد - برای به دست آوردن جایگاه حقوقی و فرهنگی خود، فعالیت‌های سازمان یافته‌ای را آغاز کردند. در ۱۳۲۷ ش / ۱۹۴۸، «آل شیعه کانفرنس»^۱ (همایش سراسری شیعه) با تلاش نواب مظفر علی قزلباش و علامه کفایت حسین، در لاهور تأسیس شد (وزارت حسین نقوی، مصاحبه مورخ ۳۰ مارس ۲۰۰۴). سال بعد، اداره تحفظ حقوق شیعه، با تلاش علامه کفایت حسین و مظفر علی شمسی، در شهر لاهور ایجاد شد و در ۱۳۳۹ ش / ۱۹۶۰، «شیعه مطالبات کمیته» (کمیته مطالبات شیعه)، با تلاش سید محمد دهلوی و علامه مفتی جعفر حسین، در کراچی پایه گذاری گردید (همانجا). اهداف و خواسته‌های اساسی این سه مجموعه شیعی عبارت بودند از: حفظ عزاداری ایام محرم، تبلیغ آزادانه تشیع، و وحدت بین مذاهب و مسلمانان کشور (همانجا).

از ۱۳۴۴ ش / ۱۹۶۵، فعالیت‌های سیاسی - اجتماعی بیشتری در گروه‌های شیعه به وجود آمد. سید محمد دهلوی از ۱۶ تا ۱۸ دی ۱۳۴۳ / ۵-۷ ژانویه ۱۹۶۵، ضمن سفرهایی به مناطق شیعه‌نشین کشور، از علما برای شرکت در گردهمایی بزرگی در کراچی دعوت کرد. در گردهمایی مذکور، این مواد به تصویب رسید: تدوین مواد درسی دینی جداگانه برای دانش‌آموزان و دانشجویان شیعه؛ واگذاری سرپرستی اوقاف شیعه به هیئتی از شیعیان؛ امکان عزاداریهای مذهبی؛ و حذف مطالب مذهبی اعتراض برانگیز از کتابهای درسی (حسین عارف نقوی، ص ۲۷۱؛ زندگی‌نامه علامه شهید عارف حسین الحسینی، ص ۳۷). سید محمد دهلوی، به عنوان رئیس مجلس اغلای علمای شیعه - که در همان تاریخ، برای پیگیری خواسته‌های شرکت‌کنندگان در این گردهمایی، ایجاد شد - مسئولیت پیگیری خواسته‌های شیعیان را بر عهده گرفت. دولت ایوب خان در برابر این فشارها، تفکیک متون درسی دینی شیعیان را پذیرفت؛ اما در ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱، که دهلوی درگذشت، گروه‌های شیعه نیز

به سبب کاربرد باستیون در دیوارهای اطرافش، به کاخهای مُشْتَبِه از دوره اموی در سوریه و اَخْبِیْضِر از دوره عباسی در عراق شباهت دارد (سالم، ص ۶۵). کاخ جعفریه با اینکه پیش از شکل‌گیری سبک مدجنی که از قرن هفتم به بعد در اندلس شکل گرفت، ساخته شده، به سبب وجود بعضی ویژگیهای این سبک، از جمله کاربرد عناصر تزئینی در آن، به سبک مدجنی منسوب است (پترسن، همانجا؛ برای اطلاع بیشتر - هنر اسلامی، ص ۲۱۴-۲۱۹). اکنون بعضی از آثار باقیمانده از کاخ جعفریه در موزه‌های مادرید، ساراگوسا و خود این کاخ نگهداری می‌شود (لامبر، ص ۱۳۸).

منابع: سید عبدالعزیز سالم، المساجد والقصور فی الاندلس، اسکندریه ۱۹۸۶؛ محمد عبدالله عنان، الآثار الاندلسیة الباقیة فی اسبانیة و البرتغال، قاهره ۱۹۶۱/۱۳۸۱؛ همو، دولة الاسلام فی الاندلس، قاهره ۱۹۹۷/۱۴۱۷؛ محمد حسن قیج، محطّات اندلسیة: دراسات فی التاریخ و الادب و الفن الاندلسی، جلد ۵/۱۴۰۵، ایلی لامبر، تطور العمارة الاسلامیة فی اسبانیة و البرتغال و شمال افریقیة، عربه عطالله جلیان، بیروت ۱۹۸۵؛ احمد بن محمد مقرئ، نفع الطیب، چاپ احسان عباس، بیروت ۱۳۸۸/۱۹۶۸؛ هنر اسلامی، زیر نظر هانری مارتن، در سبک‌شناسی هنر معماری در سرزمین‌های اسلامی، ترجمه پرویز ورجاوند، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۲؛

Aljafaria, Saragossa: Cortes de Aragón, Palacio de la Aljafaria, [n.d.] (pamphlet); "Aljafaria of Saragossa palace", in *Islamic architecture*, 2005. [Online]. Available: <http://www.islamicarchitecture.org/architecture/palaces/aljafaria-saragossa-palace.html> [4 oct. 2005]; *The Dictionary of art*, ed. Jane Turner, New York: Grove, 1998, s.v. "Islamic art. I: Introduction. 8. Subject-matter" (by Robert Hillenbrand), "ibid. II: Architecture. 5. (iv) Western Islamic lands" (by Christian Ewert); Geoffrey King, "Spain", in *Architecture of the Islamic world*, ed. George Michell, London: Thames and Hudson, 1984; Alexandre Papadopoulos, *Islam and Muslim art*, translated from the French by Robert Erich Wolf, London 1980; Andrew Petersen, *Dictionary of Islamic architecture*, London 1996.

/ ستار عودی /

جعفریه، نهضت، سازمان مذهبی - سیاسی سراسری شیعیان پاکستان. نهضت جعفریه از آغاز تأسیس (۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹) تا کنون، تحت تأثیر اوضاع سیاسی پاکستان، چندین بار تغییر نام داده است. نخستین نام رسمی آن، تحریک نفاذ فقه جعفریه پاکستان (نهضت اجرای فقه جعفری پاکستان) بود که در

1. All Shia Conference

بنی عباس با یکدیگر، مزاحمتی کمتر برای شیعیان و امامان شیعی وجود داشت، از اینرو امام در مدینه و عراق به تشکیل حوزه درس پرداخت، و خانه آن حضرت به مثابه دانشگاهی درآمد که عالمان بزرگ حدیث، تفسیر، حکمت، کلام و مخصوصاً فقه و دیگر علوم در حوزه درس وی شرکت جسته و از خرمن دانش گسترده وی خوشه برمی چیدند (امام صادق و مذاهب چهارگانه، ۵۷۱، به بعد). امام صادق (ع) دارای علمی بسیار و دانشی گسترده در دین و آگاهی کامل در حکمت بود که شیعیان و عالمان به نزد وی شتافته و علوم و احکام دین را از او می آموختند (الملل والنحل، ۱۶۶۱). جاحظ گوید: جهان از علم و فقاہت جعفر بن محمد بهره مند گردید و گفته اند کسانی چون ابو حنیفه، مالک بن انس و سفیان ثوری از دانش او استفاده کرده اند و این برای اثبات مقام علمی او کافی است (رسائل جاحظ، ۱۰۶) و چون فقهی راست گفتار بوده او را صادق نامیدند (تقریب التهذیب، ۶۸۱). ابو حنیفه درباره او گفته: فقیه تر از جعفر بن محمد ندیدم (تذکره الحفاظ، ۱۵۷۱). و ابو حاتم رازی گوید: جعفر بن محمد موثق است و در وثاقت بی مانند است (تهذیب التهذیب، ۱۰۴۱۲). اصولاً مدارس و مکاتب فقهی در آن عصر و پس از آن به امام صادق (ع) منتهی می گردد زیرا مذاهب چهارگانه حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی و مذهب امامیه به آن حضرت باز می گردد، از این رو امام را مبرزترین فقهاء عصر خود دانسته اند و حتی اصحاب سنن مانند: ابو داود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه، مسلم و دیگران از او روایت نقل کرده اند (المدخل الی دراسته الادیان والمذاهب، ۱۰۱۳). عمر طولانی به آن حضرت این امکان را داد تا نظم و ترتیبی به وضع شیعه امامیه بدهد و فقه شیعه را تدوین نماید از این جهت آن حضرت را حبر امت (دانشمند امت) اسلامی و فقیه آل محمد خوانده اند و بیشتر احادیث فقهی شیعه از آن حضرت روایت شده و بدین سبب فقه شیعه را فقه جعفری گفته اند و مذهب او را مذهب جعفری نام نهاده اند و پیروان فقهی و اعتقادی آن حضرت را جعفری نامیده اند. در آن روزگار که دوره شکوفائی علوم اسلامی بود مذهب اهل بیت به او منسوب شد. چون هر شیوه ای که امام می پسندید و هر نظری که او تأیید می کرد لاجرم به او نسبت داده می شد و گفته می شد مذهب جعفر صادق (ع) (امام صادق و مذاهب چهارگانه، ۲۸۰۱).

شاگردان: شیخ مفید گوید محدثانی از مذاهب مختلف و با آراء گوناگون که موثق شمرده شده اند و احادیث امام صادق (ع) را روایت کرده اند و تمامی پرورش یافتگان مکتب فقهی جعفری هستند بالغ بر چهار هزار تن بوده اند (الارشاد، ۲۷۰-۲۷۱). و کشی نوشته است که اجماع و اتفاق بر این است که فقیهانی که از اصحاب امام باقر و امام صادق (ع) بوده اند موثق هستند و آنها را

دعوی دروغین خود پای فشرد و همچنان خود را امام می دانست، اما برخی دیگر می گویند که وی از دعوی کذب خود دست برداشت و توبه کرد و شیعیان نیز نامش را از جعفر کذاب به جعفر تائب بگردانیدند. کلینی به روایت از محمد بن عثمان عمری می گوید که امام دوازدهم (عج) در توقیعی به توبه او تصریح کرده و گفته است که راه جعفر راه برادران یوسف است که سرانجام توبه کردند و گناهشان بخشوده شد (الفییه، طوسی، ۲۹۰؛ فرق الشیعه، نویختی، حاشیه، ۹۵). وی با وجود عمر کوتاهی که کرد ۱۲۰ فرزند پسر داشت و از این روی وی را ابوالکراین (پدر فرزندان بسیار) می خواندند. نوادگان وی چون نسبت خود را به امام رضا (ع) می رسانند به رضویان شهرت داشتند.

منابع: تاریخ قم، ۲۰۳؛ النصول الفخریه، ۱۳۵؛ عمده الطالب، ۱۹۹؛ اختران تابناک، ۱۲۰. حسن انوشه

جعفر مصدق، فرزند محمد بن اسماعیل بن جعفر الصادق

(ع)، دومین امام مستور اسماعیلیان. گویند وی پس از پدرش محمد که به مکتوم اول آوازه داشت (۱۷۹-۲۲۱ق) به امامت اسماعیلیان رسید. به گفته اسماعیلیان از بیم آنکه مبادا عباسیان به پیگرد جعفر بپردازند وی را به کنایه مصدق می نامیدند. برخی از ملل و نحل نویسان می گویند که محمد بن اسماعیل بی زاد و رود بوده و فرزند نداشت که پس از وی به امامت اسماعیلیان برسد، اما پاره ای نیز می گویند که محمد دو پسر به نامهای جعفر مصدق و حسین داشته است. از جعفر نیز پسری به نام محمد حبیب باز ماند که پس از وی به امامت اسماعیلیان رسید. محمد حبیب را نیز دو پسر به نامهای حسن و عبیدالله بود و این عبیدالله (م ۳۲۲ق) همان است که دولت فاطمی را در شمال افریقا بنیاد کرد.

منابع: یقظ الحنفاء، ۱۸۱/۶؛ الاعلام، زرکلی، ۱۲۶/۲؛ تاریخ جهانگشا، ۳۲۲/۲؛ عمده الطالب، ۲۳۴؛ فرقه اسماعیلیه، ۵. حسن انوشه

جعفری، پیروان مذهب فقهی امام جعفر صادق (ع) که در

فروع دین و احکام فقهی از آن حضرت پیروی می کنند و نام دیگری از شیعیان اثنی عشری و مذهب امامیه است. امام صادق (ع) بنیانگذار این مذهب فقهی در ۱۷ ربیع الاول ۸۲ق به روزگار خلافت عبدالملک بن مروان زاده شد، و دوران خلافت خلفای اموی و نیز خلافت ابوالعباس سفاح و منصور دوانیقی از خلفای بنی عباس را درک کرد و در ۱۴۸ق رحلت فرمود. امام صادق (ع) هنگام فروپاشی دولت اموی و شکل گیری دولت عباسی موقع را غنیمت شمرد و مکتب و مذهب فقهی اهل بیت (ع) را آشکار کرد. این دوره فرصت بسیار مناسبی را به آن حضرت بخشید تا به انتشار علوم و معارف اسلامی بپردازد، زیرا به سبب درگیری بنی امیه و

JAFARIYAN

Copyright © 2014

مجموعه نامه‌های او است. اشعار جعفری ساده و روان اما غم‌آلود و اندوهناک است.

منابع: پارسی‌گویان هند و سند، ۲۶۱-۲۶۲؛ تکملة مقالات الشعراء، ۱۰۴-۱۱۱؛ سخن، سال ۶، شماره ۶، ص ۵۰۹. حسن انوشه

جعفری مرشد آبادی (مرشد آباد ۱۱۶۰- لکنهو

۱۲۳۳ق)، سید انشاءالله خان فرزند ماشاءالله خان جعفری نجفی، متخلص به انشا، شاعر شیعی هندی. در روزگار فرمانروایی شاه عالم، امپراتور مغولی هند (۱۱۱۹-۱۱۲۴ق) با پدرش به دربار دهلی رفت و به شاه تقرب یافت، سپس به لکنهو کوچید و به دربار سلیمان شکوه پسر شاه عالم پیوست و در شمار نزدیکان و ندیمان او درآمد. وی تا ۱۲۲۵ق در دربار سلیمان شکوه بود، اما در این سال به خدمت سعادت علی خان لکنهویی (م ۱۲۲۹ق) فرمانروای اوده درآمد و یک چندی نیز در مصاحبت او گذراند. اما سرانجام امیر اوده بر او خشم گرفت و وی را از درگاه خود راند. پس از آن سید انشاءالله از مردم گوشه گرفت و گویند در اواخر زندگی گرفتار بیماری دماغی گردید. وی شاعری توانا و خوش قریحه بود، در زبانهای فارسی، ترکی، اردو و پنجابی استادی داشت و به همه این زبانها شعر می‌سرود. انشاءالله خان گذشته از دیوان شعر کتابی به فارسی به نام دریای لطافت نوشته که بارها در هند به چاپ رسیده است.

منابع: شمع‌انجمن، ۶۹؛ نهرست کتابهای چاپی فارسی، ۲۱۸۷/۲؛ مستدرک اعیان الشیعة، ۲۰/۱؛ مکارم الآثار، ۹۶۵/۳؛ نزهة الخواطر، ۸۸/۷. حسن انوشه

جعفریه، رساله‌ای به عربی تألیف شیخ احمد احساسی که

آن را در جواب میرزا جعفر نواب نوشته است. این رساله مشتمل بر جواب هشت سؤال در حقیقت مکاشفه، صلوة و علت تشریح آن، حدیث سبقت رحمتی غضبی، تفسیر آیه شریفه إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ؛ معنی اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ؛ ارسال رسالت به وسیله انسان؛ معنی تصاحب ناقه حمراء بوسیله نبی آخر زمان و حقیقت ناقه و حرمت آن و معنی تقوی. رساله جعفریه در ۱۲۷۳ق در تبریز به چاپ رسیده است.

منبع: نهرست کتب مشایخ عظام، ۲۲۲. قاسم زاده

جعفریه، فرقه‌ای از غلاة شیعه که به امامت و غیبت و

رجعت امام جعفر صادق (ع) اعتقاد داشته‌اند. درباره رهبر این فرقه اطلاع دقیق و روشنی در دست نیست جز اینکه ابن ندیم نوشته

است که عبدالرحمان بن محمد جعفری از شیوخ و از متکلمان شیعه بوده است و فرقه جعفریه به او منسوب است. ابن ندیم ضمن اینکه نوشته قومی از شیعه‌اند که به صورت متفرق هستند و مذهب آنان مشخص نیست، گوید جعفری منسوب به مذهب جعفر صادق (ع) است و نام وی عبدالرحمان بن محمد و فرقه معروف به جعفریه به او منسوب هستند و او دارای کتابهای: «اللامه» و «الفضائل» است (الفهرست، ۲۴۷). ابن سخن دارای تناقضی آشکار است، زیرا وی نخست عبدالرحمن را از کسانی دانسته که مذهبشان معلوم نیست و سپس او را منتسب به مذهب امام جعفر صادق (ع) دانسته و جعفری را بر عبدالرحمان بن محمد تطبیق کرده است (تفحیح المقال، ۱۴۸/۲). آقا بزرگ تهرانی نیز به نقل از ابن ندیم وی را از دانشمندان امامیه و از متکلمین شیعه به شمار آورده و به کتابهای وی اشاره کرده است (التدریج، ۳۲۸/۲، ۲۵۰/۱۶). برخی نیز جعفریه را از غلاة شیعه دانسته و نوشته‌اند که آنان اعتقاد به توقف امامت در امام صادق (ع) داشته‌اند و از این رو آنان را واقف خوانده‌اند و نوشته‌اند که جعفریه به رجعت آن حضرت اعتقاد داشته‌اند ولی امام صادق (ع) از آنان تبری جست و آنها را لعنت کرد (الملل والنحل، ۱۶۵/۱-۱۶۶؛ خطط، مقریزی، ۱۷۷/۴). ابن مرتضی نیز فرقه جعفریه را از امامیه دانسته است (المنیة والامل، ۲۱، ۹۵). جعفریه به غیبت و رجعت و بداء و تناسخ و حلول و تشبیه اعتقاد داشته‌اند و از این رو برخی فرقه ناووسیه از غلاة را منسوب به جعفری دانسته‌اند (المدخل الی دراسته الادیان والمذاهب، ۳۳۰/۲). با توجه به اشتراک در عقائد گویا این دو فرقه در ابتدا یکی بوده‌اند و بعد جدا شده‌اند و یا یکی از آنان از فرقه دیگر منشعب شده است (مفرق الشیعه، نویختی، ۶۸؛ المقالات و المفرق، اشعری، ۷۹-۸۰). و شاید به دلیل همین عقائد غلوآمیز است که امام صادق (ع) آنها را لعنت نموده و از آنها برائت جسته است. از این فرقه غیر از ابن ندیم و شهرستانی و مقریزی و چند منبع متأخر کسی دیگر نام نبرده و گویا در همان قرون اولیه از بین رفته‌اند.

جعفریه، پیروان جعفر بن علی النقی (ع) معروف به جعفر کذاب، برادر امام حسن عسکری (ع) (جعفر کذاب). پس از شهادت امام علی النقی (ع) پیروانش به چند فرقه تقسیم شدند، گروه بسیاری از آنان امامت امام حسن عسکری (ع) را پذیرفتند و در این راه ثابت قدم باقی ماندند، اما دسته‌ای کوچک از پیروان امام دهم پس از مرگ آن حضرت گفتند که ما به امامت برادر امام حسن عسکری (ع) جعفر بن علی اعتقاد پیدا کردیم، اینان اعتقاد داشتند که چون محمد فرزند امام دهم که به توصیه پدرش به امامت رسیده بود در حیات پدر از دنیا رفت امام دهم فرزند دیگرش جعفر را به امامت

caferiyye

شرح صحیح البخاری، ۴۱۵؛ تاریخ الخلفاء باب اولیات عمر؛ طبقات ابن سعد، ۳ ترجمه عمر). این نماز از موارد اختلاف میان فقهای شیعه و سنی می باشد زیرا اهل سنت بر قراری این نماز را به پیامبر (ص) نسبت می دهند و در منابع حدیثی خود روایاتی در تأیید این موضوع آورده اند (صحیح البخاری، کتاب التراویح حدیث ۳؛ سنن، نسائی، ج ۳، باب قیام شهر رمضان، ۲۰۲؛ سنن ابن ماجه، ۱ باب ماجاء فی قیام شهر رمضان حدیث ۱۳۲۷/۴۲۰؛ منتخب کنز العمال در حاشیه مسند امام احمد بن حنبل، ۳۱۴/۳). اما فقهای شیعه بر قراری این نماز را به صورت جماعت بدعت دانسته و با استناد به روایات وارده در منابع حدیثی اهل سنت مانند (صحیح، بخاری، ۱ صلاة التراویح، ۲۳۳؛ صحیح، مسلم، ۲۸۳/۱) که نشان می دهد این نماز در زمان پیامبر (ص) و خلیفه اول وجود نداشته است و خلیفه دوم آن را برقرار کرده است حکم به بطلان این نماز می کنند. اما در مقابل، فقهای شیعه نمازهای مستحبی در ماه رمضان را به ترتیب زیر آورده اند: از شب اول تا شب هجدهم هر شب ۲۰ رکعت، ۸ رکعت بعد از مغرب و ۱۲ رکعت بعد از عشاء؛ در شب نوزدهم ۱۰۰ رکعت؛ در شب بیستم، ۲۰ رکعت به ترتیب گذشته؛ در شب بیست و یکم و بیست و سوم، ۱۰۰ رکعت؛ در شب بیست و دوم و بیست و چهارم تا آخر ماه هر شب ۳۰ رکعت و در هر شب جمعه ۱۰ رکعت اضافه بر ۲۰ رکعت شبهای دیگر و در شب جمعه آخر ماه ۴۰ رکعت اضافی که مجموع این نمازها ۱۰۰۰ رکعت می شود.

منابع: جز منابعی که در متن یاد شده است، خلاف، ۲۱۵-۲۱۶؛ مسبوط، ۱۳۳/۱. محمد رضا انصاری

تربیت، به معنی خاک، و خاکی که از حوالی قبر مطهر حضرت امام حسین (ع) برمی گیرند و آن نزد شیعه حرمت و قداست خاصی دارد. این خاک سرخ رنگ خاطره عاشورای حسینی را تجدید می نماید، و هم بذر انتظار خونخواهی برای مظلوم کربلا - که به دست فرزندش امام قائم (عج) انجام می شود - را در دلها می افشانند. در اینجا آثار و خواص تربیت پاک امام حسین (ع) را به ترتیب و اختصار می آوریم: (۱) استسفا به تربیت: از ویژگیهای این تربیت آن است که در آن شفای بیماران و درمان هر درد است. این خاصیت در احادیث بسیار آمده، و فقهای شیعه بر آن اجماع دارند (جوهر الکلام، ۳۵۸/۳۶). برای نمونه سه حدیث در این باره می آوریم: الف) شیخ کلینی از امام صادق (ع) روایت کرده که فرمود: «همه گلهای حرامند مانند گوشت خوک، و هر کس گل بخورد من بر او نماز نمی گذارم، مگر گل قیر حسین (ع) که در آن شفای هر درد است، و هر کس آن را از روی هوس بخورد در آن شفایی نیست»؛ ب) از حضرت امام موسی کاظم (ع) روایت شده

که فرمود: «از تربیت من برای تبرک چیزی مگیرید، چه هر تربیتی از ما حرام است مگر تربیت جدم حسین بن علی که خدای عز و جل آن را برای شیعیان و دوستان ما شفا قرار داده»؛ ج) از امام صادق (ع) روایت است که فرمود: «هر کس را دردی عارض شود، پس به گل قبر حسین (ع) معالجه کند، خداوند او را از آن بیماری شفا دهد، مگر اینکه عارضه مرگ باشد»؛ د) قطار کردن به تربیت: چنانکه سید بن طاووس به سند خود از شیخ کلینی، از علی بن محمد بن سلیمان نوفلی روایت کرده که گفت: «به حضرت ابوالحسن عرض کردم من روز عید فطر با گل قبر امام حسین و خرما افطار کردم، فرمود: برکت و سنت را جمع کردی» (اقبال الاعمال، ۲۸۱؛ ۳) ایمنی/از ترس: چند روایت در این باره وارد شده، از جمله: سید بن طاووس آورده که «وقتی حضرت امام صادق (ع) به عراق تشریف آوردند گروهی نزد آن حضرت آمدند و عرضه داشتند: ای مولای ما دانسته ایم که تربیت قبر امام حسین شفای هر درد است، آیا ایمنی از ترس نیز هست؟ فرمود: آری...» (الامان من اخطار الاسفار و الامران، ۳۳؛ ۴) بوسیدن و بوسیدن تربیت: در اخبار آمده که پیامبر اکرم (ص) بارها از کشته شدن فرزندش حسین (ع) خیر داد، و در قسمتی از این اخبار است که پیامبر (ص) مقداری از خاک کربلا را به ام سلمه و بعضی از اصحاب خود نشان داد، و در حالی که آن خاک را می بوسید و می بوید و گریه می کرد، فرمود: «این خاک آن زمینی است که خون حسین روی آن ریخته خواهد شد» (الخصائص الکبری، ۴۵۰/۱۲) و نیز از امام صادق (ع) روایت است که ضمن حدیثی فرمود: «هر گاه کسی از شما آن (تربیت) را برگیرد، آن را بوسد و بر دیدگان خود نهد و بر سایر اعضای بدن بمالد...»؛ (۵) تبرک جستن به تربیت: روایت شده که شخصی از امام صادق (ع) پرسید آیا از گل قبر امام حسین (ع) برگیرم تا به جهت تبرک جستن نزد من باشد؟ فرمود: مانعی ندارد؛ (۶) تسبیح تربیت: روایات بسیار زیادی در فضیلت تسبیح تربیت وارد شده، و اینکه ذکر گفتن با آن چندین برابر ثواب دارد و نیز در چند حدیث آمده که هر کس تسبیح تربیت به دست گیرد، چنانچه حیواناً از روی سهو و بدون آنکه ذکر بگوید آن را بگرداند، ثواب تسبیح گفتن برایش نوشته می شود، مرحوم مامقانی می نویسد: «و گفته اند مستحب است نخ تسبیح آن به رنگ آبی باشد» (سراج التسیعه، ۳۲۰؛ ۷) خوردن کمی از تربیت در روز عاشورا: نظر به اینکه روز عاشورا یادآور خاطره جانسوز و مصیبت بزرگ شهادت حضرت حسین بن علی (ع) است، سزاوار است پیروان آن حضرت، در این روز حالت اندوه و عزا داشته باشند، و بدون نیت روزه از جهت تأسی نمودن به آن جناب و یاران و عزیزانش، از اول روز تا هنگام عصر از خوردن و آشامیدن خودداری ورزند، سپس اندکی از تربیت مقدس تناول کنند (مصباح المتهجد، ۶۷۴، ۷۱۳؛ اقبال الاعمال، ۵۸۴؛ ۸)

1988; Grabar, O., *The Great Mosque of Isfahan*, London, 1990; Holod, R., «The Monument of Duvāzdah Imām in Yazd and its Inscription of Foundation», *Near Eastern Numismatic, Iconography, Epigraphy and History Studies in Honour of G. Miles*, Beirut, 1976; Kleiss, W., «Bericht über Erkundungsfahrten in Iran im Jahr 1971», *Archaeologische Mitteilungen aus Iran*, Berlin, 1972, vol. V; Laleh, H., «Les arcs brisés persans: remarques sur leurs particularités géométriques et techniques», *Histoire de l'art*, 1990, no. 11; Marçais, G., *L'architecture musulmane d'occident*, Paris, 1954; Pugachenkova, G. A., «Mavzolei Arab-Ata», *Iskustvo Zodchikh Uzbekistana*, 1963, vol. II; Rempel, L., «The Mausoleum of Isma'il the Samanid», *Bulletin of the American Institute of Persian Art and Archaeology*, 1936, vol. IV; Sauvaget, J., *La mosquée omeyyade de Médine*, Paris, 1947; id., «Observation sur quelques mosquées seldjoukides», *Annales de l'Institut d'études orientales*, 1938, vol. IV; Schroeder, E., «Seljūq Period», *A Survey of Persian Art*, Tehran etc., 1967.

اصفهان، آقا سید ابوالحسن (۱۲۸۴-۱۳۶۵/ق ۱۸۶۷-۱۹۴۶م)،

فقیه بزرگ امامی و مرجع تقلید شیعیان جهان. وی در روستای مدیسه از توابع لنجان اصفهان زاده شد؛ اجداد او اصلاً از سادات موسوی بهبهان بوده‌اند که نسب به موسی بن ابراهیم بن امام موسی کاظم (ع) می‌رسانند (میبدی، ۱۲-۱۳). پدرش سید محمد که متولد کر بلا (امین، ۳۳۲/۲) و مدفون در خوانسار (میبدی، ۱۳-۱۴) است، ساکن مدیسه لنجان بوده است. جد او سید عبدالحمید - زاده بهبهان و مدفون در اصفهان - از عالمان دینی و از شاگردان صاحب جواهر و شیخ موسی کاشف الغطا بوده، و علاوه بر تألیف و گردآوری تقریرات فقهی استادش شیخ موسی، شرحی نیز بر شرایع محقق حلی نوشته است (نک: آقابزرگ، الذریعة، ۱۳/۳۲۵؛ مهدوی، ۳۸).

سید ابوالحسن تحصیل مقدمات را در قریه مدیسه به انجام رسانید و در آغاز جوانی، به حوزه علمیه اصفهان رفت. در اصفهان، در مدرسه نیم‌وارد آن شهر تحصیلات خود را ادامه داد و با استفاده از محضر استادان آن حوزه به تکمیل دانش در علوم نقلی و عقلی پرداخت؛ وی پس از گذراندن سطوح فقه و اصول، به محافل درس خارج استادان این حوزه راه یافت. از میان همه استادانش در حوزه اصفهان، تنها شخصیتی که اصفهانی خود به نام و نشان از او یاد کرده، آخوند ملا محمد کاشانی (د ۱۳۳۳ق) است (امین، همانجا) که از مدرسان علوم عقلی و ریاضی بوده است. از دیگر استادان او در اصفهان سید مهدی نحوی، سید محمدباقر دُرچهای، سید هاشم چارسوقی، ابوالعالی کلباسی و جهانگیرخان قشقایی را بر شمرده‌اند (حرزالدین، ۴۶/۱-۴۷؛ الامام... ۳۳-۳۶؛ باقری، ۹۵، ۹۶).

به حکایت آنچه اصفهانی به خط خویش بر ظهر تقریرات شیخ موسی کاشف الغطا تألیف جد خود نوشته است، وی اصفهان را به قصد نجف در ۱۳ ربیع الاول ۱۳۰۸ ترک کرد و در ۱۱ جمادی الاول همان سال به نجف رسید. آنجا در مدرسه صدر که از مراکز برجسته حوزه نجف بود، ساکن شد و به استفاده از محضر بزرگ‌ترین استادان فقه و اصول توفیق یافت. اصفهانی از میان استادان خویش در نجف، به نام میرزا حبیب‌الله رشتی (د ۱۳۱۲ق) و آخوند خراسانی (د ۱۳۲۹ق) تصریح کرده است (امین، همانجا؛ قس: آقابزرگ، طبقات، ۴۱/۱). از

چشمه از راسته بازار عربان، یکی از قدیمی‌ترین بازارهای اصفهان، و ۱۱ چشمه از شبستان جنوب شرقی مسجد که مربوط به گسترش مسجد در دوره سلجوقی است، و در قسمت شمالی مسجد در جوار گنبد تاج الملک، کاروانسرای شکرپیک و بخشی از بازار مجلسی ویران شدند. سازمان میراث فرهنگی کشور، با استناد به نقشه‌ها و عکسهای مختلفی که از وضعیت قبلی بخشهای آسیب دیده مسجد در دست بود، اقدام به بازسازی آنها کرد («مسجد جامع...»، ۳-۱۵).

با توجه به آنچه گذشت، تغییر نقشه مسجد جامع عتیق اصفهان از گونه شبستان با ناو میانی پهن‌تر با آوردن شیوه‌ای نو در ساختمان مقصوره و نیز بنای صحن ۴ ایوانی هر یک نقطه عطفی در تاریخ معماری بوده‌اند که بازتاب آنها در هنر معماری بسی از کشورهای دور دست اسلامی نیز درخشیده است و ژرف‌نگری در آنها شیوه پیوند گذشته مسلمانان و تأثیر و نقشی را که برخی از بناهای کلیدی کهن در پهنه تاریخی مشخصی داشته‌اند، روشن‌تر می‌سازد. امروزه نقش بزرگ بناهای سلجوقی اصفهان در میدان هنر و معماری دنیای اسلامی، همچون بناهای سامره عباسی یا قاهره فاطمی، بر پژوهشگران پوشیده نیست. این بنا به شماره ۳۲۸ در فهرست آثار تاریخی ایران به ثبت رسیده است.

مآخذ: ابن اثیر، الکامل؛ ابونعیم اصفهانی، احمد، ذکر اخبار اصفهان، به کوشش س. ددرینگ، لیدن، ۱۹۳۴م؛ بهرامی، «کشف تاریخ جدید نقاشی دیواری در گاوچاه مسجد جامع اصفهان»، اثر، تهران، ۱۳۷۱ش، ش ۲۲، ۲۳؛ شرانو، امیرتو، «گزارش مقدماتی درباره بررسیهای باستان شناسی در مسجد جامع اصفهان»، فرهنگ معماری ایران، تهران، ۱۳۵۵ش، ش ۴؛ گالدیری، اوژنیو، «اطلاعات جدیدی راجع به اصول ساختمانی معمول در مسجد جامع اصفهان»، فرهنگ و معماری ایران، تهران، فروردین ۱۳۵۴ش؛ «گزارشی کوتاه از مسجد جامع اصفهان و کتیبه نویافته ایوان درویش»، اثر، تهران، ۱۳۶۷ش، ش ۱۵، ۱۶؛ مافروخی، مفضل، محاسن اصفهان، به کوشش جلال‌الدین طهرانی، تهران، ۱۳۱۲ش؛ «مسجد جامع اصفهان، نمونه‌ای از تخریب میراث فرهنگی بر اثر جنگ تحمیلی»، اثر، تهران، ۱۳۶۴ش، ش ۱۰، ۱۱؛ هنرفر، لطف‌الله، گنجینه آثار تاریخی اصفهان، اصفهان، ۱۳۴۴ش؛ همو، «قدیمی‌ترین سردر مسجد جمعه اصفهان»، هنر و مردم، تهران، ۱۳۵۳ش؛ نیز:

Aslanapa, O., *Turkish Art and Architecture*, London, 1970; Blair, Sh.S., *The Monumental Inscriptions from Early Islamic Iran and Transoxiana*, Leiden, 1992; id., «The Octagonal Pavilion at Natanz», *Muqarnas*, New Haven, 1983, vol. I; East and West, ed. G. Tucci, vol. XXIII, 1973, vol. XXV, 1975, vol. XXVI, 1976, vol. XXVII, 1977; Ettinghausen, R. and O. Grabar, *The Art and Architecture of Islam 650-1250*, Somerset, 1987; Finster, B., «The Saljūqs as Patrons», *The Art of the Saljūqs in Iran and Anatolia*, ed. R. Hillenbrand, California, 1994; Flandin, E. and P. Coste, *Voyage en Perse*, Paris, 1840-1841; Gabriel, A., «Le Masjid-i Djum'a d'Isfahan», *Ars Islamica*, New York, 1968; Galdieri, E., *Isfahan: Masjid-i Gum'a*, Rome, vol. I, 1972, vol. II, 1973, vol. III, 1984; id., «The Masjid-i Gum'a Isfahan», *Art and Archaeology Research Papers*, 1974, vol. VI; id., «A Newly Discovered Wall - Painting from the Gav-Chah in the Jami Mosque at Isfahan», *ibid*, 1977, vol. XI; id., «Quelques précisions sur le Gunbād-e Nizām al - Mulk d'Isfahan», *Revue des études islamiques*, 1975, vol. XLIII; id., «Some Aspects of the Ilkhānid Presence in the Masjid-i Jami' of Isfahān», *Ist International Symposium on Iranian Art and Civilization, Veneza-1977*, Venice, 1981; Godard, A., «Les anciennes mosquées de l'Irān», «Historique du Masjid-é Djum'a d'Isfahān», *Āthār-é Iran*, 1936; id., «Les anciennes mosquées de l'Irān», *Arts Asiatiques*, 1956; id., «The Jurjir Mosque in Isfahan», *A Survey of Persian Art*, Tehran etc., 1960, vol. XIV; Golombek, L. and D. Wilber, *The Timurid Architecture of Iran and Turan*, Princeton,

۲۴: معجم قبائل العرب، ۱۲۵/۱. عبدالحسین شهیدی

بنی تیمم [= بنو تیمم الله، بنی تیمی]، از قبایل شیعه عرب تبار که جمعی از اصحاب و علما و شعرا از آن برخاسته است. این قبیله غیر از قبیله بنی تمیم هستند (= بنی تمیم). این طایفه از ذریه تیمم الله بن ثعلبه بن عکابه، از احفاد اسد ربیعه بن نزار، از عرب عدنانیه هستند و به شاخه های متعدد تقسیم می گردند و خود از شاخه معروف بنی ثعلبه می باشند. بنی تیمم به هفت شاخه اصلی تقسیم می گردد که عبارت هستند از: (۱) بنی الحارث، (۲) بنی ذهل، (۳) بنی عدی، (۴) بنی مالک، (۵) بنی عامر، (۶) بنی زمان، (۷) بنی حاطبه. ابن سعد در طبقات الکبری ملاقات نمایندگان بنی ثعلبه را در سال هشتم هجرت با حضرت رسول (ص) نقل کرده است. از مشهورترین وقایع آنان واقعه بنی مجاشع است در موضعی بنام هییمی و واقعه ای با بنی اسد در ذات - الاثل و نیز بنی تیمم از هم پیمانهای بنی عجل بودند و منازل و سرزمینهای این دو قبیله با یکدیگر مشترک می باشد. برخی از آنها در روز عاشورا در کربلا به یاری امام حسین (ع) شتافتند و از آن پس در طی تاریخ نام این قبیله بر روی منابر حسینی و در زیارت نامه ها ذکر شده است. بعضی از رجال نامدار این قبیله عبارتند از: (۱) جابر بن الحجاج بن عبدالله، از جنگجویان شیعه امام حسین (ع) در کوفه بود و با مسلم بن عقیل بیعت نمود و پس از شهادت حضرت مسلم (ع) وی با عمر بن سعد به کربلا آمد و در اولین فرصت که ایام مهادنه بود به خیمه گاه امام حسین (ع) ملحق گردید و در حمله اولی در صبح روز عاشورا به شهادت رسید؛ (۲) مسعود بن الحجاج کوفی تیمی او نیز از شیعیان شجاع و جنگجویان معروف بود و در جنگهای زیادی شرکت جسته بود، وی و پسرش عبدالرحمن بن مسعود تیمی از کوفه با سپاه ابن سعد به کربلا آمدند سپس در ایام مهادنه به خیمه گاه ابی عبدالله الحسین (ع) ملحق گردیدند. و نزد امام باقی ماندند و به شهادت رسیدند و نام آنان در زیارت رجبیه ذکر شده است: «السلام علی مسعود بن الحجاج» (بحار الانوار، ۷۲/۴۵؛ ۴) بکر بن حی کوفی تیمی، وی مردی شریف و شجاع بود و در حمله اولی به شهادت رسید؛ (۴) جوین بن مالک بن قیس بن ثعلبه تیمی، وی از شیعیانی بود که از کوفه با جمعی از بنی تیمم در سپاه عمر بن سعد به کربلا رفتند سپس همگی به خیمه گاه ابی عبدالله الحسین (ع) ملحق گردیدند، او نیز در حمله اولی به شهادت رسید؛ (۵) عمرو بن ضبیعه بن قیس بن ثعلبه تیمی، او نیز از کوفه به کربلا رفت و در یک جنگ دلیرانه با جمعی دیگر از جنگجویان قبیله خود در حمله اولی به شهادت رسید، نام وی در زیارت رجبیه به این صورت «ضبیعه بن عمر» ضبط شده است: «السلام علی ضبیعه بن عمر» (همان منبع؛ ۶) حباب بن عامر بن کعب بن تیمم، از شیعیان علی (ع) بود و هنگام ورود مسلم بن عقیل به کوفه با وی بیعت نمود و پس از شهادت مسلم نزد قبیله خود بنی تیمم مخفی گشت، سپس مخفیانه به سپاه ابی عبدالله الحسین (ع) در کربلا ملحق گردید و از جنگجویانی بود که در حمله اولی به شهادت رسید.

منابع: ابصار العین فی انصار الحسین (ع)، ۱۱۲: اعیان النبیة، ۶۱۱/۸، ۵۹۲/۳، ۵۶/۴، ۲۹۹: انصار الحسین، ۸۱ به بعد: تاریخ ابن خلدون، ۳۰۲/۲: تاج العروس، زبیدی، ۲۰۳/۷، ۲۱۶/۸: جمهرة انساب العرب، ۳۱۵: الصحاح، جوهری، ۲۶۶/۲، ۳۳۷: الاشتقاق، ابن درید، ۲۱۲: کربلا فی حاضرها و ماضیها (خطی): فرسان الهیجا، ۵۱/۸ به بعد: نهایت الارب، نویری، ۳۲۲، وسیلة الدارین فی انصار الحسین، ۱۱۱ به بعد: معجم قبائل العرب، القديمة والحديثة، ۱۳۹/۸. عبدالحسین شهیدی

بنی جعفری [= بنی جعفر طیار]، طایفه ای از تبار طالبیان که جمعی از علما و شعرا و محدثین و فقها از آن برخاسته اند. این طایفه از ذریه ابو عبدالله جعفر بن ابی طالب (ع) هستند. وی پسر عم رسول اکرم (ص) است و در مکه با پیغمبر بیعت کرد. سپس به حبشه هجرت نمود و در روز فتح خیبر از حبشه به رسول الله ملحق گردید و حضرت فرمود نمی دانم به فتح خیبر خوشحالترم یا به بازگشت جعفر. وی در جنگ خیبر کشته شد و حضرت (ص) فرمود جعفر را دیدم که دو بال داشت و با ملائکه به دیدار من آمدند. لذا به جعفر طیار و جعفر ذوالجناحین شهرت یافت. جعفر طیار هشت پسر داشت به نامهای: (۱) عبدالله، (۲) عون، (۳) محمد الاکبر، (۴) محمد الاصغر، (۵) حمید، (۶) حسین، (۷) عبدالله اکبر، (۸) عبدالله اصغر، و مادر همگی آنها اسماء بنت عمیس می باشد. این خاندان به دو شاخه اصلی معروف تقسیم می گردد، بنی جعفری و بنی زینی (نیز به آل جعفری؛ آل زینی). از برجستگان این سلسله: (۱) محمد الاکبر بن جعفر طیار، وی از شجاعان قریش بود پس از رشادتهائی که در جنگ صفین به سال ۳۷ ق از خود نشان داد به شهادت رسید. وی دارای دو فرزند به نام عبدالله و قاسم بود؛ (۲) عبدالله بن جعفر در سال ۸۰ ق فوت کرد و در بقیع به خاک سپرده شد، وی یکی از چهار نفر معروف در سخاوت از بنی هاشم است که عبارتند از: امام حسن و امام حسین علیهما السلام و عبدالله بن عباس و عبدالله بن جعفر. وی از چهار نفری است که در طفولیت با پیغمبر (ص) بیعت کردند، نود سال عمر نمود و در خلافت عبدالملک فوت کرد. پس از شهادت پدرش، رسول الله (ص) در حق وی دعاء فرمود «اللهم اخلف جعفرأ فی عقبه». عبدالله بیست فرزند ذکور و نه دختر داشت که پنج نفر آنها از بطن زینب کبری دختر امیرالمؤمنین (ع) هستند و آنها را بنی زینی می خوانند: علی، ابراهیم، عباس، جعفر و عون؛ (۳) عون بن عبدالله بن جعفر، مادرش زینب کبری است، هنگامی که سیدالشهداء (ع) از مکه عازم عراق گردید عبدالله بن جعفر دو فرزند خویش عون و محمد را به سوی سیدالشهداء (ع) گسیل داشت با نامه ای که امام (ع) را از رفتن به عراق منصرف سازند. عون و محمد در وادی العقیق به امام حسین (ع) رسیدند و نامه پدر را تقدیم نمودند و دیگر از امام (ع) جدا نگشتند و هر دو برادر در روز عاشورا سال ۶۱ ق در صحرای کربلا به شهادت رسیدند. نام هر دو برادر در زیارت رجبیه و زیارت ناحیه مقدسه وارد شده است و چنین است «السلام علی عون بن عبدالله بن جعفر الطیار فی الجنان حلیف الایمان و منازل الاقران الناصح للرحمن التالی للمثنی والقرآن»

16 AGUSTOS 1996

Milletlerarası Tarih ve Gönömözde Şiilik
Sempozyumu (Tebliğler ve Muzakereler)
13-15 Şubat-1993, İstanbul-1993, s. 481-511.
DN: 25224

Osmanlı / İslam
Kütüphanesi İstanbul

15 NISAN 1994

İSLAMİ YATIRIM ARKİVİ
KÜTÜPHANESİ

297-62
M.L.T

11. Tebliğ / Paper:

CA' FERÎ MEZHEBİNDE İBÂDETLER (Şiiliğe Göre Fürû'u'd-dîn=İbadetler)

Doç. Dr. İbrahim ÇALIŞKAN

I. GİRİŞ

Biz bu tebliğimizde, Şi'ilerden Ca'ferîler'in ibadetler konusunda diğer fıkıh mezheplerinden farklı olan görüşlerini tespit etmeye çalıştık. Bu yönüyle çalışmamız, bir bakıma mezhepler arasında mukayeseli bir araştırma niteliği taşımaktadır. Mukayeseli çalışmalar sayesinde, her mezhebin dayandığı delilleri görmek ve daha fazla bilgiye sahip olmak mümkün olabilir. Doğru, hiçbir düşünce veya görüşün tekelinde değildir. Deliller ortaya konulunca, hangi mezhebin daha kuvvetli bir görüşe dayandığı ya da takvaya daha yakın olduğu açıkça ortaya çıkar. (1) Doğrunun tek olduğu, bir konuda birden çok doğru olamayacağı herkesin mâlûmudur. İnsanların doğru üzerinde ihtilâfa düşmeleri, doğrunun ihti lâflı olmasını gerektirmez. Ancak doğruya ulaştırıcı yollar çeşitli olabilir. (2) İnsanın yapısında mevcut olan ihtilâfin pek çok sebepleri vardır. Ancak İslâm hukukçuları arasında cereyan eden ihtilâfin önemli sebepleri şu üç maddede özetlenebilir: (3)

a) Lâfızlarda ihtilâf: Lâfzın anlamı, lâfzın hakiki veya mecâz anlamında kullanılıp kullanılmadığı hususunda ve lâfzın anlamında örtten kaynaklanan ihtilâf.

b) Rivayetlerde ihtilâf: Hadislerin rivayetindeki ihtilâf, bir meselede bazı İslâm hukukçularının delil olarak kullandığı hadîsi, rivâyetindeki ihtilâf sebebiyle diğer İslâm hukukçularının delil olarak kullanmamasında ortaya çıkmaktadır.

c) Teâruz ve tercih, kıyas, Medînelilerin amel ettiği gibi amel etme, Sahâbi kavli, mesâlih-i mürsele ve istihsan gibi, delil olarak kullanılıp kullanılmayacakları İslâm hukukçuları tarafından tartışılan konular.

Mukâyeseli çalışmaların önemi inkâr edilemez. Çünkü ancak bu zikrettiğimiz asıl sebepler ve diğerleri, İslâm hukukçularının şer-î hükümlerde ihtilâflarına yol açmıştır. Halbuki bütün İslâm hukukçuları, vazgeçilmeyecek

نکرده و حکمایی که از آنها سخن می‌رود بی‌توالی زمانی در پی هم می‌آیند. مؤلف گه گاه به مقایسه اندیشه‌های فیلسوفی با اندیشمندی دیگر می‌پردازد. و از این روی از کسانی چون خیام نیشابوری، ابن خلکان و امام فخر رازی نیز در این کتاب یاد می‌آید و شرحی از تفکرات آنها و کارهایی که کرده‌اند بدست داده می‌شود. وی که عقیده دارد دانشمندان بزرگ ایرانی در ساختن فرهنگ و تمدن باشکوه اسلامی سهمی فراوان داشته‌اند، بیشتر فیلسوفانی را که احوال و اندیشه‌های آنها را باز گفته از میان ایرانیان برگزیده است. مدرسی چهاردهی بر مجلد یکم این اثر تذکره مدرسی نام نهاده بود، اما بعدها که مجلد دومی نیز بر آن افزود به آنها نام تاریخ فلاسفه اسلام داد.

منبع: تاریخ فلاسفه اسلام، مرتضی مدرسی چهاردهی، تهران، علمی، چاپ دوم، ۱۳۶۲ ش، ۲ جلد
حسن انوشه

تاریخ قرآن، این اصطلاح دو معنی دارد. نخست به عنوان یکی از علوم قرآنی، یعنی علم و مباحث مربوط به توصیف و تحلیل سرگذشت جمع و تدوین قرآن مجید از آغاز نزول وحی تا سیر هزار و چهارصد ساله کتابت و طبع آن در اعصار جدید؛ دوم نفس توصیف و تحلیل این سرگذشت که گفته شود قرآن چگونه قرآن شد. بحث اخیر یعنی سرگذشت نزول و جمع و تدوین قرآن در مقاله «قرآن» مطرح خواهد شد، و در اینجا به بحث اول می‌پردازیم.

اصطلاح «تاریخ قرآن» اصطلاح نسبتاً جدیدی است و شاید وضع آن از سوی اسلام‌شناسان و قرآن‌شناسان غربی باشد. زیرا پیش از قرن حاضر، و در آثاری که قدما در زمینه علوم قرآنی نوشته‌اند، فی‌المثل در دایرة المعارف قرآنی جامعی چون *تفان* سیوطی به اصطلاح و تعبیر «تاریخ قرآن» بر نمی‌خوریم. باید توجه داشت که نبودن اسم و اصطلاح با نبودن مصداق و مواد و منابع مربوط به این رشته تحقیقی فرق دارد. در عالم اسلام از همان صدر اول هم مواد و منابع و هم مباحث تاریخ قرآن وجود داشته است، چنانکه فی‌المثل در صحیحین احادیثی درباره نحوه جمع و تدوین و کتابت قرآن و کاتبان وحی آمده است. در *برهان زرکشی* و *تفان* سیوطی مباحث بسیاری در زمینه تاریخ قرآن هست از نحوه نزول وحی و تنجیم (بارة باره و به تدریج نازل شدن وحی) تا کاتبان وحی و ترتیب آیات و سوره‌ها و نامگذاری سوره‌ها و اینکه ترتیب و توالی آنها توقیفی، از سوی رسول اکرم (ص)، یا اجتهادی به ابتکار و اختیار صحابه بوده است، و نحوه تدوین مصحف امام یا مصاحف عثمانی و مصاحف مهم دیگر چون مصحف منسوب به حضرت علی (ع)، عبدالله بن مسعود، و ابی بن کعب و بحث قرآت و لهجات و اختلاف قرآت و رسم یعنی رسم الخط عثمانی آمده است. در دوران جدید، تحقیقات شودورنولدکه (۱۸۳۶-۱۹۳۰ م)

ظهور، برنامه ریزی ویژه ایجاد رهبر؛ ۲) نشانه‌های ظهور، تعیین روش کلی، رویدادهایی که در تاریخ اتفاق افتاده است، روی دادن معجزات بیش از اندازه، قانونمندی معجزات، شمارش یکایک نشانه‌های ظهور و کوششی برای فهم کلی و منظم علائم ظهور. نویسنده تاریخ الفقه الجعفری در سال ۱۳۹۰ ق (۱۹۷۰ م) از نگارش این کتاب فراغت یافته و کتاب چندی پس از آن در اصفهان به چاپ رسیده است.

منبع: تاریخ الفقه الجعفری، محمد حسین روحانی

تاریخ الفقه الجعفری، کتابی فقهی - تاریخی به زبان عربی، نوشته هاشم معروف الحسینی از علمای معاصر شیعی در عراق. این کتاب در دو جلد نگارش یافته و هر جلد دارای فصلهایی است. جلد اول دارای ۸ فصل بدینگونه است: نیاز به قانونگذاری و قانون، زکات در قرآن، نظام حقوق زن در اسلام، نظام طلاق در اسلام، وصیت، ارث در قرآن، احکام داد و ستد در قرآن، حدود کیفر در اسلام؛ جلد دوم دارای چهار فصل با این محتویات است: اوضاع سیاسی پس از پیامبر، دوره‌های فقه و اصول بعد از پیامبر، زبانهای جلوگیری از تدوین حدیث و فقه بر فقه اسلامی، اوضاع سیاسی در زمان تابعین و موقعیت شیعه. این کتاب را «دفتر تحقیقات و انتشارات بدر» به سال ۱۳۶۱ ش در تهران در دو جلد به فارسی ترجمه کرده و با تیراژ گسترده منتشر ساخته است. نویسنده را آثار دیگری است با عنوان: *دراسات فی الکافی* (۱۹۶۸ م)؛ *الشیعة بین الاشاعره و المعتزلة*؛ *عقیده الشیعة الامامیه*؛ *المبادئ العامة للفقه الجعفری*؛ *نظریة العقد فی الفقه الجعفری*. ترجمه این کتاب به فارسی به وسیله انتشارات بدر در تهران چاپ شده است.

منابع: تاریخ الفقه الجعفری، فهرست عربی مشار، ۱۵۱-۱۵۲؛ معجم المؤلفین العراقيين، ۴۳۶/۳، محمد حسین روحانی

تاریخ فلاسفه اسلام، کتابی به فارسی در شرح احوال و افکار چهارده تن از دانشمندان فلسفی مشرب مسلمان و مقایسه میان اندیشه‌های آنها، نوشته مرتضی مدرسی چهاردهی. این کتاب در دو مجلد تدوین گردیده که مجلد یکم زندگینامه و اندیشه‌های ابن سینا، ابن رشد، میرزا ابو الحسن جلوه، شیخ احمد احسائی، ابن خلدون، راغب اصفهانی، صدرالدین شیرازی، میرزا عبد الرحمان مدرس، میرزا عبدالله ریاضی، آقا علی زوزی، آقا محمد رضا قمشه‌ای و خواجه نصیر طوسی است و مجلد دوم تنها به احوال و اندیشه‌های ابو نصر فارابی و حکیم ملا هادی سبزواری اختصاص دارد. بیشتر فیلسوفانی که در این کتاب از زندگی و اندیشه‌های آنها سخن رفته یا مذهب شیعه می‌ورزیدند یا به داشتن گرایشهای شیعی آوازه داشتند. مؤلف در آوردن زندگینامه ترتیب زمانی را رعایت

16 AGUSTOS 1996

من أودية وأنهار وقرى وأرياف .

وقبائل هذه الكورة عرب من (بني لام) من بينهم قبيلة (الرحمة) و(نصار) و(الخميس) مهنتهم الزراعة وتربية المواشي، وأكثر أهل جصان نفسها زراع، وقد لاحظنا إنتشار الأمراض وخصوصاً الأمراض الصدرية في هذه البلدة .

ويسقي مزارع جصان فرع من فروع الوادي الكبير وادي بدرايا، ومياه هذا الوادي، مياه ليست عذبة، وهي لا تكاد تشرب في الصيف، ولعل رداءة مياه الشرب في هذه الكورة من جملة بواعث انتشار الأمراض، هذا وتصب فضلات الوادي في بطيحة كبيرة لا تبعد كثيراً عن جنوب القرية وهم يسمون هذه البطيحة (هور جصان) وهو هور تكثر به الآجام وتنمو به الأشجار والأحطاب .

ويستعمل الجصانيون ألفاظاً عربية لا تمت بسبب إلى لغتنا الفصحى أو لغتنا المحيكة فأبناء جصان يسمون (الخرقة: تلمولة) و(الروشن أو النافذة: شنبور) و(الرجل: راجر) إلى غير ذلك وهي على ما يؤكدون هم، بقايا لغة أو لهجة كانت شائعة في تلك الأنحاء قديماً، وقد سماها الجصانيون لنا (اللغة الحضارية) أي اللغة الفاسدة بسبب الإنغماس بالحضارة. هذا بعض ما ورد في مذكرتنا القديمة عن جصان .

وقد نسب إلى جصان منذ إزدهار في دولة المماليك والأثرak بعض الأعلام المعروفين في العلم والفقه والأدب نذكر من بينهم الأستاذ الشاعر الأديب الشيخ مسلم الجصاني النجفي وهو من معاصري آل النحوي والفحام والطباطبائي، ومنهم الأستاذ الفقيه الشيخ عباس الجصاني الكاظمي، ومن شعراء جصان وفقهائها السيد إبراهيم بن السيد علي الجصاني .

ومن جملة مخطوطات الخزانة القفطانية التي ظفرنا بها قبل ربع قرن أو أكثر من ذلك، نسخة من ديوان الشاعر الأديب الخطيب السيد إبراهيم الجصاني وهذه النسخة بخط صاحب الديوان، وهو خط جميل، وتعد

صحائفها أكثر من ثلاثمائة صفحة كبيرة .

يشتمل الديوان على أنواع من الشعر في اللغتين الفصحى والمحكية، من ذلك القريض، والركباني والمموال والعتابا، وفي الديوان ألغاز وتواريخ كثيرة . وقد برع الشاعر في هذين الفنين أعني الألغاز والتواريخ .

وهذه النسخة من الديوان وثيقة تاريخية ثمينة توقفنا على تاريخ كثير من الأحداث العراقية في دولة المماليك وخصوصاً في أيام داود باشا، وتسمي لنا كثيراً من إعلام ذلك العصر في العلم والأدب والإدارة .

محمد رضا الشبيبي

الجرعاء

مدينة كبيرة، كانت في غابر الأزمان مركزاً تجارياً مهماً في الأحساء، وقد اندثرت وعفيت منذ عدة قرون، ويعود تأسيسها إلى حوالي ٧٠٠ قبل الميلاد، أن أول من سكنها مهاجرون كلدانيون من (بابل) .

ويذكر المؤرخون أنها كانت مدينة واسعة كبيرة، مزدحمة بالسكان، وكان سكان من أغنى شعوب العالم وأكثرهم بديحاً وترفاً . ومما جاء في وصف سكان هذه المدينة: «أن سكان (جرعاء) جمعوا ثروة طائلة عمادها الذهب والفضة والأحجار الكريمة، فاقتنوا الرياش الفاخرة، واتخذوا من الذهب والفضة كؤساً وآنية وآثاراً . . . وزينوا منازلهم بالعاج والفضة، وطعموا سقوف أبينتهم وأبواب غرفهم بالذهب والأحجار النفيسة الغالية» .

وموقع هذه المدينة البائدة النخيل القائم بين قرية (البطالئة) ومدينة (المبرز) .

الجعافرة

في مصر طوائف يسمون (الجعافرة)، اشتبه أمر حقيقتهم على الكثيرين، وفي هذا المقال شيثان: أولهما: تبيان ذرية السيدة زينب بنت أمير المؤمنين عليها السلام وانتشار هذه الذرية، ثم تبيان حقيقة

ANNALI DI CA' FOSCARI

Direttore responsabile

Giuliano Tamani

Comitato di redazione

Serie occidentale: Giuliano Baioni, Costantino Di Paola, Mario Eusobi,
Anco Marzio Muttoni, Lucia Omacini, Eloisa Paganelli,
Giannantonio Paladini, Sergio Perosa, Carlos Romero.
Serie orientale: Giuliano Boccali, Adriana Boscaro, Giovanni Canova,
Mario Sabattini, Giuliano Tamani, Boghos L. Zekiyan.

Direzione e redazione

Università Ca' Foscari di Venezia
Dipartimento di Studi eurasiatici
San Polo 2035 - I 30125 Venezia - tel. 041/5287687 - 5287220

Amministrazione

Studio Editoriale Programma - Via S. Eufemia, 5 - 35121 Padova - tel.
049.8753110, fax 049.8755870

Editore

Editoriale Programma - Via S. Eufemia, 5 - 35121 Padova

Fotocomposizione

Studio Gordini - Via Turazza 48 - 35128 - Padova

Stampa

Grafiche T.P.M. - Via Vigonovese, 52/a - 35020 Padova

© Copyright 1975 Università Ca' Foscari di Venezia

Abbonamento

L. 185.000 - Estero \$ 135 - Prezzo del presente volume: L. 85.000.
Il prezzo dell'abbonamento va versato sul c.c.p. n 11646353 intestato a
Studio Editoriale Programma o a mezzo vaglia postale, assegno bancario o
circolare, o direttamente a mezzo bonifico sul conto dell'editore n. 22834,
agenzia 1 di Padova della Banca Popolare Veneta.

Inserzioni pubblicitarie

Sono possibili inserzioni pubblicitarie dopo l'approvazione della direzione della
Rivista, al prezzo di L. 200.000 per una pagina e di L. 120.000 per mezza
pagina, impianti eventuali esclusi.

Dal 1962 (a. I) al 1967 (a. VI) gli «Annali di Ca' Foscari» sono stati stampati
con periodicità annuale; dal 1968 (a. VII) al 1969 (a. VIII) con periodicità
semestrale; dal 1970 (a. IX) con periodicità quadrimestrale: ai due volumi
della serie occidentale, indicati con i numeri 1 e 2, è stato aggiunto un terzo
volume (n. 3) dedicato alla serie orientale.

È vietato riprodurre articoli, notizie e informazioni pubblicati sugli «Annali di
Ca' Foscari» senza indicare la fonte.

Gli autori sono responsabili degli articoli firmati.

Autorizzazione n. 364 del Presidente del Tribunale di Venezia, 25 ottobre 1963.

Avvertenza per gli autori

Il dattiloscritto da presentare alla rivista vanno indirizzati a:
Direzione degli «Annali di Ca' Foscari»
Università Ca' Foscari di Venezia
San Polo 2035 - I 30125 Venezia

ANNALI DI CA' FOSCARI

RIVISTA DELLA FACOLTÀ
DI LINGUE E LETTERATURE STRANIERE
DELL'UNIVERSITÀ CA' FOSCARI
DI VENEZIA

XXXV, 3

(Serie orientale 27)

1996

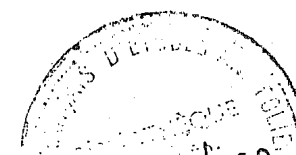
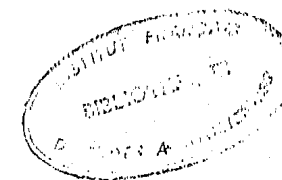
30 MAYIS 2010

*ibnā' l-Farīd
- Caferiyye*

~~177-140~~ ELENA BIAGI, Quattro odi minori dal *Diwān* di Ibn al-Fārid

~~9313-234~~ DANIELA BREDI, I sistemi giuridici non sunniti: l'islamizza-
zione del diritto e l'alternativa ja'farita in Pakistan

MADDE YAYIMLANDIRTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Editoriale Programma

CAFERİ İNANÇ SİSTEMİNDE HADİS ANLAYIŞI

Caferîye
- Hadis
- Kuleynî
A. Kadir EVGİN*

ABSTRACT

The men who consider Ca'far as-Sâdık(80-148) as a leader of them, are colled Ca'farî. They accept the masum imam(sinless person) for their whole religious opinions, including hadiths(traditions), as a starting point. They characterize their imam(leader), Ca'far as-Sâdık and the others, with superhuman qualities.

The hadiths, according to Ca'farî, separate into four following groups: Sahîh(authentic) hadith, hasan(good/satisfied) hadith, daif(weak) hadith, muvassak(strong/powerful) hadith. In the same way, according to them, whichever hadith willn't accepted unless transitted by sinless person.

There are four authoritative Hadith Books for Ca'ferî. Which of them is written by Abû Ca'far Muhammad b. Yakub al-Kulaynî(d.329/940) is Usûl al-Kâfi. This book is filled with the hadiths/reports that are report the extraordinary things about sinless person(masum imam).

Key Words: Ca'farî, Hadith, Ca'far as-Sâdık, Kuleynî, al-Kâfi.

ÖZET

Kaynaklarda, birden fazla guruba Ca'ferî denildiğine işaret edilmekle birlikte, genellikle Ca'fer es-Sâdık(80-148)'ı kendilerine fikrî anlamda önder/imam kabul eden Şii'lere Ca'ferî denilmektedir. Caferîler bütün dînî konularda, masum olarak değerlendirdikleri hatta insanüstü vasıflarla tavsif ettikleri Ca'fer es-Sâdık'ın fikir ve görüşlerini başlangıç noktası kabul ederler.

Ca'ferîler'e göre hadisler sahîh, hasen, zayıf ve muvassak olmak üzere dört kısma ayrılır ve isnadında masum imam veya imâmiyyîn'den biri bulunmayan hadis'e itibar edilmeyeceğini ileri sürerler. Ca'ferîlerin otorite olarak kabul ettiği dört tane de hadis kitapları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Ebû Ca'fer Muhammed b. Yakub el-Kuleynî (öl:329/940) tarafından telif edilen Usûl al-Kâfi'dir. Bu eser, genellikle masum imamlar hakkında insanüstü vasıfların dile getirildiği rivayetleri içermektedir.

Anahtar Kelimeler : Ca'ferî, Hadis, Ca'fer es-Sâdık, Kuleynî, el-Kâfi.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca zaman zaman toplumda bazı insanların öne çıktığı veya çıkartıldığı gözlemlenmiştir. Örnekleri sayılamayacak kadar çok olan bu insanlar, bazen ilâhî bir kudret tarafından bazen beşerî kuvvetler tarafından bazen de bizzat kendileri tarafından öne çıkartılmışlardır. Fakat kendileri dahil, beşerî kuvvetlerin, öne çıkardıkları kişiler konusunda çoğu zaman aşırı gittikleri, onda olmayan vasıfları var kabul ettikleri ve bunu örneklendirmeye çaba gösterirken de bazı temelleri tahrif ettikleri, gözlemlenen başka durumlar olmuştur. Günümüzde de bu alanda gözlem yapmaya malzeme olabilecek kişiler öne çıkmaya veya

* Yrd. Doç. Dr. , K.S.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Cafer: ١٧٤

الاجتهاد في المذهب الجعفري

- ٢٩٢- أبوزهرة، محمد. محاضرات في اصول الفقه الجعفري. القاهرة: معهد الدراسات العربية العالية، ١٩٥٦ م.
- ٢٩٣- التسخير، الشيخ محمد علي. «الاجتهاد في مدرسة أهل البيت». التوحيد. س ١: ع ٥ (ذوالقعدة، ذوالحجة ١٤٠٣هـ)، ص ٤٢-٥٦.
- ٢٩٤- موسوي، أحمد كاظمي. «ظهور مرجعية التقليد في المذهب الشيعي
- الاثني عشري». الاجتهاد: ع ٤ (صيف ١٩٨٩م)، ص ٢٠١-٢١٣.
- ٢٩٥- ناصر، الشيخ محمد علي. «مصادر الاحكام الاجتهادية عند الامامية». رسالة الاسلام (القاهرة) س ٤: ع ٢ (رجب ١٣٧١هـ = ابريل ١٩٥٢ م)، ص ١٦٨-١٧٦، ع ٣ (شوال ١٣٧١هـ = يوليو ١٩٥٢ م)، ص ٢٨١-٢٨٨.

٥١٥٦

18 TEM 2010

MADE IN HOLLAND
SONRA İZLENİMLİ BOKU
MADDE YA YINLANDIRILAN

0296
Uşul-i Fıkh
Caferyye

0296. Al-Šāhrūdī, ‘Alī al-Ḥusaynī
Dirāsāt fī ‘ilm al-uşūl / ta’līf ‘Alī al-Hāšimī
al-Šahrūdī. - T. 2. - [Qumm] : Mu’assasat
Dā’irat Ma‘ārif al-Fiḥ al-Islāmī, 2005. -4
v. ; 25 cm

"1426 h"--Vol. 1, v. port. - "Taqrīran li-
abḥāt Samāḥat Āyat Allāh al-Uzmā al-
sayyid Abū l-Qāsim al-Ḥūrī"--Vol. 1, cub.

ISBN 964-8360-46-4 (o.c.)

1. Fiḥ ḡa‘farī 2. Uşūl al-fiḥ 3. Ş‘a -
Doctrinas I. Al-Ḥūrī, Abū l-Qāsim al-Mūsawī
II. Titulo.

348.97

ICMA 4-60289 R. 67412 Es el v. 4

ICMA 4-60290 R. 67412 Es el v. 3

ICMA 4-60291 R. 67412 Es el v. 2

ICMA 4-60292 R. 67412 Es el v. 1

572
- Caferyye

Tasniif
Maktaba

بدران أبو العيسين بدران
اساتذة الشريعة الإسلامية في كلية الحقوق
بجامعة الإسكندرية وبيروت العربية

Cafernyye (156-162)

فانسخ الفقير الاستاذ

وتنظير المكي والتعود

Türkiy - Eijane M. Kit le An. Ar. İ. Pe. İ. İ. Şifheresi	
Kayıt No. :	10747
Tasnif No. :	297.59 FEN. T

297.59
BED. T

دار النهضة العربية
مطبعة وناشر
بيروت - ص. ١١٢١١

وإذا أطلقت كلمة الإمامية انصرفت إلى الإمامية الإثني عشرية ، الذين يرون أن الخلافة بعد الحسين رضي الله عنه لعلي زين العابدين ، ومن بعده محمد الباقر ثم لابنه موسى الكاظم ، ثم لعلي الرضا ، ثم لمحمد الجواد ، ثم لعلي الهادي ثم للحسن العسكري ، ثم لمحمد بن الحسن العسكري ، وهو الإمام الثاني عشر الذي اعتقدوا أنه دخل سرداباً في دار أبيه بسراً من رأى ، ولم يعد بعد ، وسوف يرجع في زمن لا يعلمه إلا الله ، ليحكم بين الناس بالعدل كما حكمهم حده الأمين^(١) .

والجعفرية يقولون بعصمة الأنبياء جميعاً من الكبار قبل النبوة وبعدها ، وما يستخف فاعله من الصغائر كلها . والإمام تجري على يده المعجزات وخوارق العادات .

وكان الإمام جعفر الصادق على صلة بفقهاء الإسلام في الأمصار ، وأخذ عن جماعة من التابعين ، وقد أقام بالمدينة فترة ، ثم ذهب إلى العراق وأقام بها مدة . ومع أن مؤلفات الشيعة تعرضت للتلف منذ عهد السلاجقة^(٢) ثم الأيوبيين ، بقيت بعض أصولهم في خزائن الكتب .

وكان منهج الإمام الصادق في التشريع - كمنهج جميع أئمة المذاهب الإسلامية ، في الأخذ بكتاب الله تعالى ، وسنة رسوله ، لكنه لا يعتمد إلا على الأحاديث التي رواها أئمة الشيعة ، كما يعتمد أفعال الأئمة الصادرة عنهم تفسيراً للقرآن ، وتبيناً للأحكام ، وما صح من أقوال الرسول وأفعاله مما تناقله آل البيت

١ - المذاهب الإسلامية للأستاذ الشيخ محمد أبو زهرة ص ٨١ .

٢ - ذكر الخفاجي في كتابه الأزهر في ألف عام : أن الأيوبيين غالروا في القضاء على كل أثر للشيعة فأحرقوا مكتبة القصر الفاطمي التي جمعت مئتي ألف مجلد في الحديث والفقه وغيرها من العلوم ، وأبادوا مكتبة الأزهر القيمة ، ومكتبة أخرى في دار الحكمة كانت تمد خلفاً لمكتبة الإسكندرية الشهيرة .

DIB
8 MAYIS 1991

وقالوا بإمامته بشكل قاطع ، وهو المعروف بالنفس الزكية ، ويدعي بعض الجارورية أن محمداً بن عبد الله بن الحسن لا يزال حياً ، وسيخرج لإحقاق الحق .

ب - السليمانية وهم أصحاب سليمان بن جرير ، الذي كان معتدلاً في بعض الآراء ، فقد رأى أن الإمامة شورى بين الخلق جميعاً ، يقصد بذلك إلغاء الفوارق بين المسلمين وغير المسلمين وقد ذهب إلى صحة اعتقاد الإمامة برجلين فقط من خيار المسلمين ، فقال سليمان بمثل مقالة زيد بن علي بصحة إمامة المفضل مع قيام الأفضل ، ولم يرضياً في اختيار الأمة أبا بكر إماماً ، وقد عرف سليماً بالتسامح في حق أبي بكر وعمر ، لكن لم يعرف عنه التسامح قط في حق عثمان^(١) .

٢ - المذهب الجعفري

الجعفرية هي أكبر طوائف الشيعة ، وقد يطلق اسم الشيعة عليهم ، كما يقال لهم الإمامية ، وهم يقيمون مع أهل المذاهب السنية ، وترابطهم بهم روابط التسامح ، والسعى إلى تقريب وجوه الخلاف ، لأن جوهر الدين واحد ، ولبه لا يسمح بالتباعد والتنافر .

والمذهب منسوب إلى جعفر بن محمد بن علي بن الحسين ، ويعرف بالإمام جعفر الصادق ، المتوفى سنة ١٤٧ هـ ، عن ست وستين سنة قضاها في الدفاع عن الإسلام ، ونشر تعاليمه وظلت إمامته للشيعة أكثر من ثلاثين سنة بعد وفاة أبيه الإمام محمد بن علي المعروف بالباقر سنة ١١٧ هـ ، يقول الشهرستاني عن الإمام جعفر : « كان ذا علم غزير في الدين ، وأدب كامل في الحكمة » .

١ - لقد طعن في عثمان إلى حد تكفيره للأحداث التي وقعت في عهده ، ووطن ان عثمان لو تدخل في هذه الأحداث لما وقع منها شيء ، فهو المسؤول عن كل ما خلفت من سوء المراقب . كذلك كفر عائشة وطلحة والزبير لقتالهم علياً ، أو اشتراك بعضهم على الأئمة في قتاله (الملل والنحل ص ١٠٤٩) .

المبادئ الشرعية والقانونية

في المجرى والنسقات والموارث والوصية

تأليف
الدكتور ضبي محصاني

عضو المجامع العلمية العربية
نائب بيروت واستاذ في كليات الحقوق في بيروت سابقاً
ورئيس شرف في محكمة الأستئناف والتعير

الطبعة السابعة

مزيدة ومنقحة

1981

دار العلم للملايين

ص.ب. ١٠٨٥ - بيروت
تيلكس: ٢٣١٦٦ - لبنان

15 MAYIS 1991

Caferiyye, (KLM)

397-411

297.54
MAH.M

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	11047
Tasnif No. :	297.5 MAH.M

ودوائر النفوس^١. ولكن لكل طائفة من الطوائف المسيحية أحكامها الخاصة من حيث الشروط المطلوبة للتبني، ولا مجال لتفصيلها في هذا المعرض^٢. والتبني على كل حال من اختصاص المحاكم الروحية^٣.

الباب التاسع

أحكام خاصة في ترتيب الورثة

الفصل الأول

المذهب الجعفري

تمهيد

يطبق المذهب الجعفري على ميراث أهل الشيعة في لبنان. ولقد سبق أن أشرنا إلى بعض أحكام هذا المذهب، بمناسبة مقارنتها بما جاء في المذهب الحنفي. ونحن، الآن، نكتفي بتلخيص القواعد العامة، التي يركز عليها توزيع التركة عند الجعفرية، وترتيب الورثة^١ بالاستناد إلى

١ راجع في هذا البحث: مفتاح الكرامة (مجلد ٢٨)، والميراث عند الجعفرية لأبي زهرة (ص ٧٥ وما بعدها)، والوسيلة (ص ٣٠٧ وما بعدها)، وشرائع الإسلام (ص ٢٧٥ وما بعدها)، والفصول الشرعية (المادة ٢٤٥ وما بعدها)، والوصايا والموارث للاستاذ محمد جواد مغنیه (بيروت، ١٩٦٢).

١ أنظر مثلاً قرار الديوان البفيريكي الماروني رقم ١ تاريخ ٢٣-٢-٥٦ (النشرة، ١٩٥٧، ص ١٠٧).

٢ راجع بشأنها المجمع اللبناني لموارثة (القانون رقم ٢٧٥) وقانون الأحوال الشخصية للطائفة الانجيلية (المواد ٦٥-٧٠)، وقانون الأحوال الشخصية للطوائف الكاثوليكية المقدم للحكومة اللبنانية سنة ١٩٥٢ (المادتان ١١٠ و ٢١٠)، وقانون الروم الارثوذكس (المادة ٩٣).
منه يشترط قانون الفصحة الانجيلية أن يكون المتبني أكبر سنّاً من المتبني بثاني عشرة سنة كاملة على الأقل، وأن يكون له حسن السيرة غير متزوج، أو متزوجاً وليس له أولاد ولا أمل له بأولاد من الزواج الذي يربطه حين التبني. ولا يجوز للمتزوج أو متزوجة أن يتبنى أو تتبنى أحداً دون موافقة الزوج الآخر (المادتان ٦٦ و ٦٧).

٣ المادة ٤ من قانون ٢ نيسان ١٩٥١.

013

الأصول الفقهية للشقافة الإسلامية

15 MAYIS 1991

Caferiye, 229-232

الدكتور محمد الخالدي
أستاذ الشقافة الإسلامية المساعد
كلية الآداب - جامعة اليرموك
الأردن

الجزء الأول الدخل إلى الثقافة الإسلامية

Trans	5368
Page	297.05
Text	USA.H

297.05
HALID
الناشر
دار الفكر للنشر والتوزيع
عمّان - ص.ب. : ١٨٢٥٢

وأشهر أتباع أحمد الذين نشروا مذهبه : ولداه صالح وعبد الله ، وقد عني
أولهما بالفقه بينما عني الآخر بالحديث . ومن أتباعه ورواة مذهبه أحمد بن هانيء أبو
بكر الأثرم ، وعبد الملك بن مهران الميموني ، وأبو بكر المروزي ، وغيرهم . وقد
أخذ عن هؤلاء أبو بكر الخلال فقه أحمد ، حتى عدّ بحق جامع الفقه الحنبلي ، ثم
أحياه من جديد شيخ الإسلام ابن تيمية وتلميذه ابن قيم الجوزية ، وهو في قرننا
هذا المذهب الفقهي الرسمي الذي يسود أنحاء الحجاز .

٥ - المذهب الجعفري :

هو المذهب المنسوب إلى جعفر بن محمد بن علي بن الحسين المعروف بالإمام
الصادق ، المتوفى سنة ١٤٧ هـ ، عن ست وستين سنة قضاهما في الدفاع عن
الإسلام ونشر تعاليمه ومناظره الفرق الإسلامية ، وبقيت إمامته للشيعة أكثر من
ثلاثين سنة بعد وفاة أبيه الإمام محمد بن علي المعروف بالباقر سنة ١١٧ هـ . وقد
أمضى سني إمامته في الشطر الأخير من خلافة هشام بن عبد الملك ، وفي عهد الوليد
ابن يزيد ، وإبراهيم بن الوليد ، ومروان بن محمد آخر الخلفاء الأمويين ، والسنين
الباقية من حياته في عهد الخليفين العباسيين السفاح والمنصور ، وكان - كما ذكر
الشهرستاني - « ذا علم غزير في الدين ، وأدب كامل في الحكمة ، وزهد في
الدنيا ، وورع تام عن الشهوات . »

أخذ الإمام الصادق العلم عن أبيه الإمام الباقر الذي سمي بذلك لتبقره في
العلم^(١) ، وعن جده الإمام الجليل زين العابدين^(٢) ، وبقي معه زهاء ثلاثين
عاماً يشاطرها خلالها صروب المحن التي كانت تلحق بالبيت المطهرين على
عهد بني أمية ، وشهد في ريعان شبابه ما نزل من المصائب بعمه زيد وولده يحيى .

عليه ، وسواهم . وروى عنه البخاري ومسلم وأبو داود ووكيع بن الجراح ،
ويحيى بن آدم الكوفي ، وعلي بن المديني ، وعبد الرحمن بن مهدي ، وآخرون من
الأئمة الأعلام^(٣) .

كان الإمام أحمد يكره الفتوى في المسألة التي لم يرد فيها أثر ، فلم يكتب في
الفقه ما كتبه في الحديث . حتى أشهر كتبه وأعظمها « المسند » لم يرتبه على
الأبواب الفقهية ، بل بحسب السند ، ففيه ثمانية عشر مسنداً أولها مسند العشرة
المبشرين بالجنة ، وقد اشتمل كتابه هذا على أربعين ألف حديث مسند ، المكرر
منها نحو عشرة آلاف . ولابنه عبد الله فيها نحو عشرة آلاف^(٤) .

والإمام أحمد بن حنبل عرف بالحديث أكثر مما عرف بالفقه ، ولم يذكر له أشد
أتباعه غلواً كتاباً في الفقه ، وإنما عزوا إليه رسائل في بعض المسائل والفروع ،
« كالمناسك الكبير » ، الذي أملاه عليه غالباً شيخه هشيم بن بشير أيام دراسته
عليه .

والأصول التي يعتمد عليها في فقهه هي : الكتاب ، والسنة ، وفتوى
الصحابة ، والاستصلاح ، والقياس ، وهو أضعف الأدلة عنده . وكان يتخير من
فتاوى الصحابة في المسألة ما بدا له أقرب إلى نصوص الكتاب والسنة ، وقد يضطر
إلى رواية قولين أو أكثر في المسألة الواحدة من غير أن يجزم برأي إذا لم يتبين له
موافقة أحد الأقوال للنصوص . وإنما كان يفتي بالمصلحة إن اعوزه النص
الصحيح .

والمذهب الحنبي - على تشدده - ميسر كل التيسير في المعاملات المالية ،
والعقود والشروط . إذ يقوم على أصل الإباحة فيما لم يرد فيه نص ولا أثر ، فكل
شيء مباح حتى يثبته دليل الخطر والتحريم .

(١) قرن تاريخ البعثوي ٢ - ٦٦ بذكر ابن الجوزي ٢٤٧ .
(٢) في تاريخ البعثوي ٨ - ٩ أن عمر بن عبد العزيز لما خير بولادة زين العابدين قال : ذهب سراج الدنيا ،
وجان الإسلام ، وزين العابدين .

(١) انظر ترجمه الإمام أحمد بن حنبل ٤ - ٤١٢ ، والوفيات ١ - ١٧ ، والحلية ٩ - ١٦١ .
(٢) وروى عن الإمام أحمد أنه جمع مسنداً هذا من سبعمائة ألف حديث وقال فيه : ما اختلف المسلمون من حديث
رسول الله فأرجعوا إليه ، وما ليس فيه فليس بحجة . قارن بكتابنا (علوم الحديث) ص ٣٠٦ .

-Cafer-i Sadık- 81-107
-Caferiyye 81-107

مَوْسُوعَةٌ الأديان والمذاهب

الفصل الثاني الإمام جعفر بن محمد الصادق

- ١ - النسب الكريم - من ابي بكر الصديق - من علي بن ابي طالب - الصادق - علم الصادق - صفاته النفسية والعقلية - شيوخ الصادق - كتابا الجفر والجامعة - الجفر - الجامعة - الصادق والسياسة - الصادق والشيعة في عهده - عصر الصادق - الرأي والحديث في عصره.
- ٢ - آراء الصادق - في الامامة - في الصحابة - في القدرة والارادة الانسانية - في مرتكب الكبيرة - في صفات الله - في البداء - في الرجعة - في التقية.
- ٣ - فقه الصادق - المنهاج - القرآن - السنة - الاجماع - العقل - الاستصحاب - القياس.
- ٤ - الاجتهاد في مذهب الصادق.
- ٥ - انتشار المذهب - وفاة الصادق.

تأليف
العميد عبدالرزاق محمد أسود

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	90421
Tas. No:	030.209 ESV.M

المجلد الثالث

الدار العربية للموسوعات
2000 Beirut

- İmamiyye	320-330
- Caferiyye	330-332
- Musa el-Ka'im	332-334
- Hattabiyye	332-334
- İsmailiyye	334
- İnançlıyye	334-353

الفصل الثاني الشيعة الإمامية

- الشيعة الامامية - اختلاف الامامية - في امر غيبة المهدي - في امر سوق الامامية بعد موسى الكاظم - افتراقهم الى (١١) فرقة بعد موت الحسن العسكري - عقائد الامامية - الامامة - العصمة - التقية - الرجعة.
- فرق الشيعة الامامية:
الباقرية والجعفرية - الفرق التي تنسب الى الجعفرية - الناووسية - مزاعم الناووسية - الأفضحية او العمارية - الشيطانية.
الموسوية والمفضلية
الاسماعيلية الواقفة.
- أئمة الشيعة الاثني عشرية: علي بن ابي طالب - الحسن بن علي - الحسين بن علي - علي بن الحسين زين العابدين - محمد بن علي الباقر - جعفر بن محمد الصادق - موسى بن جعفر الكاظم - علي بن موسى الرضا - محمد بن علي الجواد - علي بن محمد الهادي - الحسن بن علي العسكري - محمد بن حسن المهدي.

مَوْسُوعَةٌ الأديان والمذاهب

تأليف

العميد عبدالرزاق محمد أسود

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	90420
Tas. No:	030.209 ESV.M

المجلد الثاني

الدار العربية للموسوعات
2000 Beirut

Fikih
Cafariyye (Fah) Lajnah
Kadhimah

15-01-1991 (P. At-Idriji Tarikh)

جامعة الأزهر

AL AZHAR
UNIVERSITY

92

مجلة

كليات اللغات والترجمة

Faculty of Languages &
Translation Studies

D00733

العدد التاسع

١٩٨٤

1984

مصادر الفقه الإسلامي
عند
السنة والشيعة

للدكتور / حربي امين سليمان

تقديم وتمهيد ..

لاحظت خلال دراستي وتدرسي للغة الفارسية وآدابها ، ان لفظ
« الشيعة » يتردد كثيرا خلال الدراسة ، سواء في المواد الأدبية أو التاريخية ،
وان معظم الطلاب لا يدركون المفهوم الحقيقي لتلك الكلمة ، أو أفكار المنضويين
تمت لرائها .

وربما كان السبب في ذلك قلة الأبحاث عن الشيعة وعقائدها ضف الى
ذلك ندرة تداول كتب الشيعة المصنفة بواسطة رجال من الشيعة ، فاكتر
ما هو معروف الآن عن تلك الطائفة مكتوب بأقلام أهل السنة .

وحيث أن الأدب هو ترجمان الحياة ، فانه من الصعب أن نفهم أدب
الشيعة - وبالتالي أوجه الحياة العقلية المختلفة التي يعبر عنها ذلك الأدب -
دون أن نقف على حقيقة الفكر الشيعي والعقيدة الشيعية .

لقد كان للعقيدة الشيعية الفاطمية تأثير كبير في الشعر المصري إبان
الحكم الفاطمي : فكان الشعراء يمدحون الأئمة بالصفات التي صبغها المذهب
على الأئمة - وهذه على سبيل المثال بعض أبيات من قصيدة مشهورة لشاعر
مجهول من شعراء العزيز بالله الفاطمي ومدح فيها الامام فيقول :

سئمت من البين الذي ليس يصدق فلست بغير الحق والصدق أنطق
المدح رهطا غير رهط محمد وفي الجيد عهد للامام موثق
ولافضلالي في ذابل الفضل فضل من بهم يحسرم الله الأنام ويرزق
أنة دين الله مذ قسام دينسه وأنوار هذا الذلق من قبيل يخلق

فا الشاعر في البيت الثاني يشير الى العهد الذي يأخذه الامام على

Makale & FIKIH²³ pergefindelin

الجعافرة

نسبهم: ينسبون إلى جعفر بن أبي طالب الهاشمي القرشي العدناني (انظر نسب أبي طالب في العليقات).

وقد اختلطوا مع الجعافرة من ذرية جعفر الصادق ابن محمد الباقر ابن علي زين العابدين ابن الإمام الحسين بن علي بن أبي طالب - كرم الله وجهه.

تاريخ القبيلة في مصر

ذكر أحمد لطفي السيد عن الجعافرة نقلاً عن المقرئ المبرزين أن بني جعفر قد عظم شأنهم في أيام الدولة الأيوبية وظلوا زعماء العرب في مصر حتى أول دولة المماليك حتى تفرق العرب بعد موقعة سخا عام ٦٥١ هـ كما سيأتي مفصلاً.

وأضاف أحمد لطفي أن ذرية علي بن أبي طالب لهم بيوت كثيرة في القرى وهم الأشراف في الصعيد خصوصاً في ديار قريش من شمالي منفلوط إلى سمالوط غرباً وشرقاً ويحتاجون إلى كتاب خاص للتفصيل عنهم^(١).

نبذة لجعفر الشهير بالطيار

كان جعفر شقيق علي وأسن منه بعشرة سنين وأسلم قديماً وهاجر الهجرتين أولاً لبلاد الحبشة (أثيوبيا) ورجع إلى رسول الله ﷺ وقد فتح خيبر، فعانقه وقال ﷺ: ما أدري أفرح بفتح خيبر أم بقدوم جعفر. وكان جعفر يحب المساكين ويجلس إليهم ويحدثهم حتى كان النبي ﷺ يكنيه أبا المساكين وكثيراً ما كان يقول له: «أشبهت خلقي وخلقي»، وقُتل شهيداً في غزوة مؤتة بأرض الشام عام ٨ هـ وهو أمير بيده راية الإسلام بعد مقتل زيد بن حارثة شهيداً في ساحة المعركة، ووجد بجعفر أكثر من ثمانين جرحاً وقد قُطعت يده اليمنى فأمسك بلواء الإسلام بيده اليسرى فقطعها الروم فأمسك بعضديه الراية حتى لا تسقط ولكن فرسان الروم عجلوه وأصابوه في مقتل بعد أن تكاثروا عليه وكانوا أضعاف جيش المسلمين، وكان وقتئذ عمره أربعين سنة، وحزن الرسول ﷺ عليه حزناً شديداً، ثم رأى فيما

(١) عن الأشراف في مصر فعددهم كبير وتوجد منهم تجمعات في قرى الوجه البحري خلاف من هم في الصعيد، وقد تحضر أكثرهم، وسنفضل عنهم في مجلد خاص بهم في الموسوعة إن شاء الله تعالى

موسوعة الفباياك العربية

بحوث ميدانية وتاريخية

محمد سليمان الطيب

المجلد الأول

طبعة مزيدة ومنقحة

١٤٢١ هـ - ٢٠٠١ م

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	97059
Tas. No:	956.3 TAY.M

ملتزم الطبع والنشر

دار الفكر العربي

٩٤ شارع عباس العقاد - مدينة نصر - القاهرة

ت: ٢٧٥٢٩٨٤ - فاكس: ٢٧٥٢٧٣٥

www.darelfikrelarabi.com
INFO@darelfikrelarabi.com

Tarandı
A. 7/12

تسليح الفرق الإسلامية

بحث موضوعي في الخلافة والفرق الإسلامية
من خوارج، ومعتزلة، وإشاعة، وشيعة

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi
Kütüphanesi

Kayıt No. : 10478

Tasnif No. : 297.69
2EY.T

تأليف :
العلامة الشيخ محمد خليل الزين

منشورات
مؤسسة الأمل للطبوعات
بيروت - لبنان
ص ٧١٢٠

١٤٠٥ - ١٩٨٥

DIB

Ca'feriyye (108-129)

12 EYLÜL 1995

الشيعة الامامية الجعفرية

الشيعة جمع أشياع، وشيعة الرجل أولياؤه وأنصاره، واطلق في صدر الإسلام على من يتولى علياً وأهل بيته ويقال للشيعة الخاصة مقابل العامة، وخاصة الرجل أقاربه الأذنون، وقد أصبح بالتغليب على محبي علي وأنصاره، واسم الشيعة قديم.

يقول أبو حاتم الرازي في كتابه الزينة: ان أول اسم ظهر في الإسلام على عهد رسول الله هو الشيعة وكان هذا هو لقب أربعة من الصحابة وهم: أبو ذر وسلمان ولقنات وعمار. وينقل عن سلمان انه قال: بايعنا رسول الله ﷺ على النصح للمسلمين والائتمام بعلي.

وكان أبو سعيد الخدري وهو من كبار الصحابة يقول: أمر الناس بخمس فعملوا بأربعة وتركوا واحدة، وسئل عن الأربع، قال: الصلاة والزكاة والصوم والحج. قيل فما الواحدة التي تركوها؟ قال: ولاية علي بن أبي طالب. قيل له: وانها مفروضة معهن، قال: نعم هي مفروضة معهن.

وروي جهايزة الحديث ان الرسول أول ما أظهر دعوته دعا أهل بيته وخطبهم وقال في خطبته: من يبايعني على هذا الأمر يكون خليفتي، فقال: يا بني عبد المطلب إني والله ما أعلم شاباً في العرب جاء قومه بأفضل مما قد جئتكم

به. قد جئتكم بخير الدنيا والآخرة وقد أمرني الله تعالى أن أدعوكم إليه. فأبىكم يؤازرني على هذا الأمر. على أن يكون أخي ووصيي وخليفتي فيكم فأحجم القوم عنها جميعاً. وقلت: واني لأحدثهم سناً وأرمصهم عيناً وأعظمهم بطناً وأحشهم ساقاً. أنا يا نبي الله أكون وزيرك عليه. فأخذ برقبتي ثم قال: ان هذا أخي ووصيي وخليفتي فيكم فاسمعوا له وأطيعوا. قال: فقام القوم يضحكون فيقولون لأبي طالب: وقد أمرك أن تسمع لابنك وتطيع^(١).

ويقول الشيخ محمد حسين كاشف الغطاء في أصل الشيعة وأصولها ان بذرة التشيع وضعت مع بذرة الإسلام جنباً إلى جنب وسواء بسواء وشاهدي على ذلك نفس أحاديثه الشريفة لا من طرق الشيعة ورواة الإمامية، بل من نفس أحاديث علماء السنة واعلامهم وطرقهم الوثيقة التي لا يظن فيها ذو مسكة الكذب، فمنها ما رواه السيوطي في كتاب الدر المنثور في تفسير كتاب الله بالمأثور في تفسير قوله تعالى: ﴿اولئك هم خير البرية﴾^(٢).

قال اخرج ابن عساكر عن جابر بن عبد الله قال: كنا عند النبي فأقبل علي فقال النبي: والذي نفسي بيده ان هذا وشيعته لهم الفائزون يوم القيامة. ونزلت: ﴿ان الذين آمنوا وعملوا الصالحات اولئك هم خير البرية﴾^(٣).

واخرج ابن عدي عن ابن عباس قال: لما نزلت ان الذين آمنوا وعملوا الصالحات قال رسول الله لعلي: انت وشيعتك يوم القيامة راضين مرضيين. وإذا كان نفس صاحب الشريعة الإسلامية يكرر ذكر شيعة علي وبنيه ويقول عنهم بأنهم هم الآمنون يوم القيامة وهم الفائزون والراضون. ولا شك ان كل معتقد بنبوته يصدقها فيما يقول وانه لا ينطق عن الهوى، ان هو إلا وحي يوحى

(١) الكامل في التاريخ ٢ ثاني صفحة ٦٣ حياة محمد للدكتور محمد حنين هيكل صفحة ١٠٤ الطبعة الاولى.

(٢) سورة البينة: ٧.

(٣) الدر المنثور: ج ٦ ص ٣٧٩.

THIERRY ZARCONÉ

LO SCIISMO A ISTANBUL E IN TURCHIA
IN EPOCA CONTEMPORANEA *

Gli sciiti, o meglio i cosiddetti 'duodecimani', di Turchia sono facilmente localizzabili; si trovano a Istanbul e in altre grandi città del paese e, in numero maggiore, nell'Anatolia orientale, nelle zone di frontiera che separano la Turchia dal Nakhichevan ex-sovietico e dall'Azerbaigian iraniano, a Kars, Aralık, e soprattutto a İğdir e Tuzluca, due città linguisticamente e culturalmente collegate al mondo azerbaigiano.¹ Gli sciiti originari di questa parte della Turchia sono dunque azeri. Ci è nota oggi solo la storia in epoca ottomana della comunità sciita di Istanbul, che si presenta molto viva e strutturata solo a partire dalla metà del XIX secolo,² mentre resta tutto da studiare il periodo repubblicano, tanto più che importanti mutamenti hanno colpito la fisionomia di questa comunità, in particolare l'arrivo a Istanbul, negli anni Cinquanta e Sessanta, nel momento del grande esodo rurale, che ha profondamente modificato la composizione sociale della città, di una popolazione di immigrati originari delle regioni sciite della Turchia orientale. Tale popolazione era, senza dubbio – e la cosa avrebbe provocato problemi – socialmente e culturalmente agli antipodi dell'antica popolazione sciita di Istanbul, peraltro composta anch'essa, nella sua grande maggioranza, di azerbaigiani, ma con tutt'altra storia alle spalle. Un secondo fattore che ha pesato, e che pesa a tutt'oggi, nella storia contemporanea della comunità sciita di Istanbul, è la Rivoluzione iraniana. I tentativi di Tehran di controllare, se non manipolare, attraverso la sua ambasciata e i suoi consolati,

* – Trad. italiana di B. Scarcia Amoretti.

1 – Cfr. *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*, P. A. Andrews (ed.), Wiesbaden, 1989, pp. 73-74, 294-298.

2 – Cfr. *Les Iraniens d'Istanbul*, T. Zarcone – F. Zarrinebaf-Shahr (eds.), Tehran – Istanbul – Paris, IFEA – IFRI, 1993; T. Zarcone, "La communauté iranienne d'Istanbul à la fin du XIX et au début du XXe siècle", in *La Shi'a nell'Impero Ottomano*, B. Scarcia Amoretti (ed.), Roma, Accademia Nazionale dei Lincei, 1993, pp. 57-83.

ORIENTE MODERNO

RIVISTA MENSILE D'INFORMAZIONE E DI STUDI
PER LA DIFFUSIONE DELLA CONOSCENZA DELL'ORIENTE,
SOPRA TUTTO MUSULMANO

Numero monografico

LO SCIISMO FUORI D'IRAN: POLITICHE EDITORIALI A CONFRONTO

Biancamaria SCARCIA AMORETTI, *Presentazione*, pp. 1-7.

PAKISTAN

Daniela BREDI, *Profilo della comunità sciita del Pakistan*, pp. 9-26.

—, *La proposta cultural-politica degli sciiti del Pakistan secondo il Tahrik-i Nifad-i Fiqh Ça'fariyya*, pp. 27-57.

SIRIA

Laura BOTTINI, *Realtà e autorappresentazione degli imamiti di Siria con particolare riferimento a Damasco*, pp. 59-74.

TURCHIA

Thierry ZARCONÉ, *Visibilità e identità della comunità imamita di Istanbul*, pp. 75-93.

Leonardo CAPEZZONE, *Note in margine ad alcune pubblicazioni sciite in Turchia*, pp. 95-113.

LIBANO

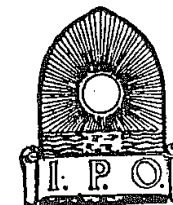
Biancamaria SCARCIA AMORETTI, *La produzione editoriale sciita in Libano negli ultimi quindici anni*, pp. 115-151.

AFRICA

Biancamaria SCARCIA AMORETTI, *Controcorrente? Il caso della comunità khogia di Zanzibar*, pp. 153-170.

EUROPA

Marco SALATI, *L'organizzazione culturale sciita in Europa: le accademie e l'attività cultural-editoriale a Londra, Parigi, Roma*, pp. 171-188.

ROMA
ISTITUTO PER L'ORIENTE
C.A. NALLINO
VIA CARONCINI 19